

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

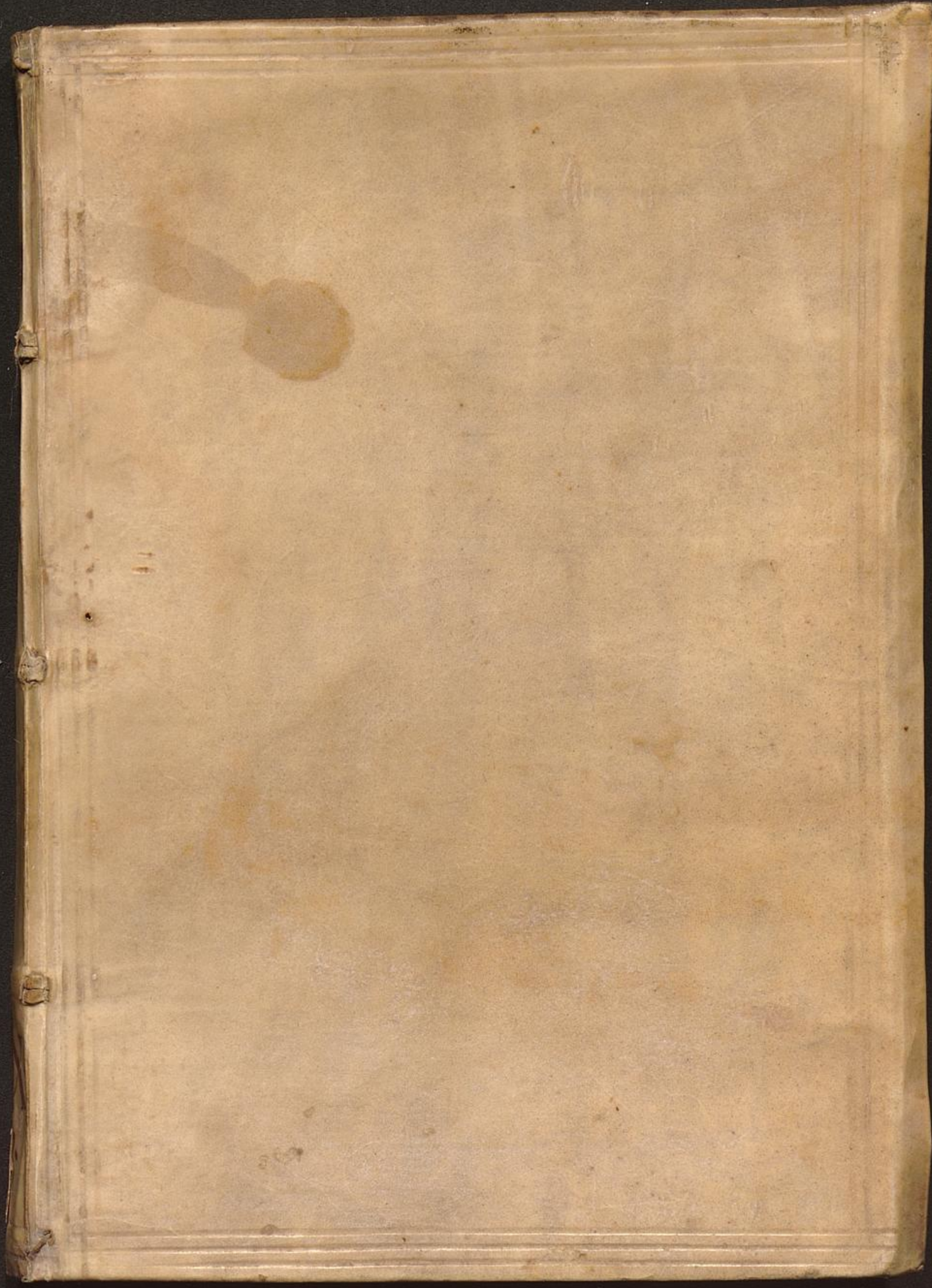
Universitätsbibliothek Paderborn

**Institutio vite sacerdotalis d[omi]ni Joannis tritemij
abbatis spanhemensis ordinis diui patris benedicti
mogu[n]tinensis dioces[is] ...**

Trithemius, Johannes

[Mainz], [nach 22.X. 1494]

urn:nbn:de:hbz:466:1-31315

J 374

J 374

IX
8

J. X
8

Institutio vite sacerdotalis
dñi Joannis tritemij abbatis
spanhemensis ordinis diui patris benedicti mogūn-
sis diocesis **Ad** nicolaum presbyterū mernicensē Tre-
uerensis diocesis.

Societ. Jesu Paderborna
Ex donatione M. D. Sebastiani Schulw. a. 1598.

Bibl. Theodor. Paderb.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and difficult to decipher but appears to be organized into several lines.

Thomas ruscher de ganiūdia

sacrarū līaz, p̄fessor, in ecclesia magūciensi euāgelici verbi
indignus p̄dicatoz, benefamato et katholico sacerdoti ni
colao mernicensi **S**alutē p̄petuā. Ne ante illū a quo om̄e
datū oprimū et om̄e donū p̄fectū, in gratijs ferendis gelu
dus videar doctissime nicolae. **O**ccurrit in primis scrip̄
tura deuteronomij, xxx. **V**itā et mortē dedi ante faciē tuā.
Gratias habeo qz hodie huic etiā cōdonat, qui ei q̄ vera
est vita adheret. **E**t dico: qui meis nuper tēporibus inspi
rauit in faciē cuiusdā, spiraculū vite noue, pro quo gr̄as
omniū reddo creatori. **E**t tibi o pater laudate intelligen
tie tritemij, eo q̄ non solū tibi vitā elegisti: sed et meā
multozūqz ut viuāt, vitā instituis, tuo in tam florido insti
tutionū opusculo, qđ mox ad me vsqz latū esset. **N**ec alijs
locū adhibens, veluti vite spiraculū egens, mentis affectu
animiqz desiderio quousqz introspecerem. **S**ed qđ o lau
date intelligentie pater? **Q**uid p̄ hoc tuū institutionū tā
floridū opusculū in me tibi deditissimo effecens, quidue
hoc inter legēdū senserim: meos coetaneos nec latitare ve
lim? **N**am cū ad interiora ipius p̄cederem: ita in me flon
ruit: ut meas maderet genas. **O** frater mernicensis nico
lae orationi et charitati iunctissime, q̄s felix q̄s sancta pro
hoc florido fuit opusculo petitio tua. **O** christi sponse vir
atqz fili mernicensis nicolae et dei confessor, q̄s necessaria
in hoc que cōtinent opusculo potissime in his tempestuo
sis sunt nunc temporibus, vbi fides christiana noxijs cra
rozibus q̄ passim seminātur et pollulāt, laceratur et oppri
mitur. **N**ecessaria dico supra modū. **N**ā florida sacerdo
talis peregrinacōis abiecta institutione om̄ia vicia igno
miniaqz exurgūt. **S**cio nāqz maioz nostrorū tradicōne
animā hominis intellectu rerūqz scientia veluti esca quan
dam nutrirī, recte eoz animos arbitroz qui nullis disci
plinis, nulla morū aut vite institucōne eruditi sūt, nihilqz
bonarū artū hauserūt, ieiunos et quasi famelicos esse, ple
nos tamen et illoz animos sed vicijs et nequicia **E**ya

2
nicolae scito. mihi meisq; psuasū velint coetaneis ad hoc
floridum nos ad integrū diuertere opusculū. Nam p hoc
nō solū criminis vitare penā. sed ⁊ laudacōnis possumus
gratiā obtinere. **H**uic em̄ qui animi odoratū non accom-
modat cito dabitur in ruinā. quā ppter hocipm̄ ante pri-
mā l̄raꝝ eius impressurā mihi fructuosum esse nō igno-
ras. **H**arumē dū p laudate intelligentie patrem et dñm
dñm iohannē tritemij spanhemensis abbatē: non minu-
to sudore cōgessit cōpilauit atq; tradit. **Q**ui varia l̄rarū
gratia: multo q̄s ego sum abundantior est. qui vigil ingen-
io. paratus eloquio. flagrās studio. et vtilis paterfamī-
lias in domo dñi. **Q**ui florido eius opusculo sancte vite
institutionē ministrās: et me infirmū simul omnē imperi-
tū doctūq; clerū erudit ad cautelā. **Q**ue certe vite institu-
tio o frater si nobis deest. quis oro viuere nos iudicat?
Hec eya nicolae nobis si defuerit. digni non sumus. **I**n
hac nāq; ad plenum queq; nobis adeo subministrat: ut
absq; his vita dignus nemo est. **N**am si iuxta reuerendī
in dño patris nostri tritemij floridam institutionem. que
in manu est. nosipos quoad hic viuimus ad integrū sta-
tuerimus. salus nobis vera veraciterq; pmittitur: que et
nullis vnq; auferatur q̄ digni vita viuūt. **D**igni itaq; cūcti
ut habeantur taliter iuxta in hoc florido opusculo tradi-
ta vitā instituere necesse habent: qua non moriantur. sed
pperuo amplius viuāt. **Q**uod dignissime nicolae cōpre-
hendere ut possis **V**ale semp in eo qui vniuersa creauit.
et nos qui viribus nostris stare nō possumus sua mise-
ricordia conseruet **A**men. **D**ate in studio **M**agunciensis
Anno salutis nostre **M**illesimoquadringentesimonona-
gesimoquarto **V**ensis octobris. die vero eiusdē. **xii.**

41
Quid post renouatā geratur amicitia: tibi cogitare pon-
tus licebit q̄s mibi loqui. Non est timor dei ante oculos
sacerdotis vinculis cōcubine ligati: de penis inferni pau-
uor nullus: nulla sacerdotalis cogitatio dignitatis: nūll-
la memoria publice honestatis. Adeo viciū hoc incōtinē-
ne in clero iā p̄ualuit: ut quasi ceperit esse licitū: qz publicū
cum est. Miseranda generis humani cōditio: qui aliorū
scelera debuerāt emendare: grauiora cōmittūt. Sedent
prohpudor in villis et vrbibus publice sacerdotes cōcu-
binarū suarū cōmixtione diffamati: quoz tantus hodie
inuenitur numerus: ut si presul aliq̄s in sola sua diocesta
les voluerit corrigere: sola multitudine victus. a p̄posito
terreretur. Si cuiusp̄iam ex talibus domū ingrederens.
offenderes aliquotiens sacerdotem suū infantulū fornicā-
tionis paterne testem brachijs baiulantē: et inter legen-
dum horas canonicas: plorantē cōsolari verbis et cantu-
bus. Uideres quoqz surgentē de lecto patrē infaustrū. na-
tum excipere genibus: osculisqz porrectis illum in dextro
genu locatū: in sinistro breuiariū. Inter orandū ridenti
infantulo arridet: ploranti blanditur: crebris tacentē ver-
bis affatur et nutibus. Interea blanda mater occurrit: de
manu patris dulce pignus codicem rapit: folia tractat.
lacerat. fluentibusqz ex ore saluis. genitoris p̄missu cōma-
culat. Nulla inter hec oranti deuotio: nulla verbis adhu-
betur intentio: sed om̄is sollicitudo in cōsolatione ploran-
tis cōsumitur. Cadūt verba ex ore orātis cōfusa: crebrisqz
infantuli osculis interrupta: adeo ut oratione completa.
vix se meminerit orasse. Interea nolam trahit edithuus:
ad sacrificandū altare componitur: a populo in ecclesia
hieros expectatur. Accurrit lotis manibus in locio pueri
sacerdos: vestes sacratas quāta potest festinacōne induit:
sacrificiū dei distracta mente consumit. Q cōscientia vbi
interim manes: vbi contempta iaces: Q tu miser qui dei
filū pollutis manibus cōtrectas: quousqz animā tuā vul-
neras. laceras. et interimis: Qua deniqz temeritate acce-
dis ad altare: corpore et animo pollutus: Nisi magna

Votū castitatis.

penitentia

meretrice
fanciura.

12

omnipotentis dei miseratio ad tempus tibi parceret: te in altari angeli puocati indignacione graui pcuterent. **U**bi est votū castitatis ppetue: qđ in manus episcopi (cum te ordinaret) promisiisti: **U**bi est sacerdocij tui assumpti reuerentia: **P**eccasti: quare nō agis penitentia? **Q**uouſq; longanimitatē dei contemnis? **A**n ignoras qđ patientia dei ad penitentia te adducit? **T**u autē secundū duriciam tuā et cor impenitens thesaurizas tibi iram in die ire: et iusti iudicij iesu christi. **P**uto quidē in futurū penitere cogitas: sed qđ sit proxima penitentie amputatrix mors minime pensas. **E**nī uero misericors deus qui ueniā penitentia promittit: differenti diem crastinū non spondit. **C**letricū autē quē femina cohabitans semel captiuū abduxerit: nunq; aut raro liberū nisi morte interueniente dimittit. **T**ranseo qđ multi concubinarū suarū dolis et maleficijs vsq; adeo plerūq; dementātur: ut se ab illarū turpissimō amore nequaq; possint excutere. **H**orret auditus fancinora meretricū: nec pudicie sinceritas audire patitur: qualia p sacerdotum concubinas quandoq; ppetrantur. **E**t katamento pulmentū dñis suis cōficiūt: et dum eos ad amorē suū cupiūt allucere: in colicam et insaniam conuertūt. **H**orrendis maleficijs et supstitionibus suis cōcupiscentijs sacerdotes implicant: donec exhaustis paulatim viribus: eos penitus inuitiles reddāt. **B**eatus homo quē deus a muliere mala et luxuriosa custodiuit. **N**ō est iniquitas sup malicia mulieris: que malis amoribus fructur. **Q**uicquid excogitat temptat: quicquid potest audet. **N**emo credit quibus studijs. vijs. et adiuuencōibus utitur: ut eū quē decipere cogitat: suis voluptatibus indissolubili vinculo prosternat. **A**d vota se dño suo coniungit: nō quia diligit: sed quia cupit. **C**oncubinarū etem turba. predam sequitur. non sacerdotē. **Q**uouſq; diues est omnibus abundat. latus dñi non deserit: si autē pane indigere ceperit: concubina ad aliū se cōuertit. **I**nterdū vero gnatorum intuitu. sacerdos et concubina vsq; adeo cōglutinati sunt: ut separari ab inuicem (nisi p mortē) nulla ratio

ne possint. Fieri etiā solet. ut prebendas suas nōnulli man-
linc dimittere q̄s concubinas. Quid primo p̄ceptorū tuo
contigerit: non ignoras. Is scuo meretricis illius amore
(quā nouisti) miserrime seductus. cū propter metū viri
cohabitare ei publice nō auderet: patriam. domū. cogna-
ros. ac que habebat beneficia cōtemnens. ut illa frui libe-
re posset: cū ea clam fugiens discessit. Et nemo quo abien-
rit: vsq̄ in hodiernū diem nouit. Scio quendā ex concu-
binarijs sacerdotem. quē cū pro suo peccato inter me et
ip̄m aliquādo increparem: ad hoc finaliter induct: ut cō-
tinentiā deinceps p̄petuam in manus meas vellet p̄mit-
tere. Cūq̄ vrgerem. ut mox concubinā eijceret: responde-
bat. Non possum. Quare inquā? Si eam inquit abijce-
rem: q̄s infantuloꝝ meoꝝ curam gereret? Habebat em̄
ex ea iam duos pueros. Pauper aiebat sum: pro merce
de locare illos non valco. Matrem itaq̄ donec infantuli
crescant nō eijciam: ne reus sanguinis fiam. Castus tan-
men ero cū casta: nec vlla deinceps cōmixtione illi socia-
bor. Et quid facies inquā. si prius q̄ isti creuerint: alij
in locū eorū surrexerint? Iurauit se id velle cauere ne fieret.
Non emendabis inquit culpā: nisi eieceris cōcubinā.
Difficile est assueta relinquere: et a pristinis vicijs (p̄sente
occasione) abstinere. Nemo serpentē fouebit in sinu ille-
sus. Abijt hō in domū suam: et domestica scelera. vsq̄ in
hūc diem nō deseruit. Cōsideraui opa dei: qm̄ quē ille de-
spexerit: nemo potest emēdare. Ideo difficile est sacerdotē
semel in fornicationē lapsū ad castitatē verā posse resur-
gere: ut ex om̄ibus vnū vix queas inuenire. Nam iuxta
scripturā. q̄ facit peccatū. seruus peccati est: et q̄ turpi amo-
ri semel subijct: vix vnq̄s ex toto liberat̄. Facilius em̄ for-
nicatio fugitur: q̄ emēdetur. Idcirco moneo te. et obtestor
ut cōsortia mulierū fugias: ne famā boni noīs p̄das. Se-
mel q̄ p̄ infamatus de fornicacōne p̄sbyter: amissū nūq̄s
recupabit honorē. Sed et colloq̄a feminaꝝ deuita: crebras
in foro salutacōnes declina: q̄ p̄ leuia verba veniſ ad pessī-
ma facta. Multos em̄ decepit incauta feminaꝝ allocutio.

13

colloquia
feminaꝝ
deuita.

Omnī tempore vigilans esto: nec tibi in etīpī vnq̄s confis-
 dendū duxeris: q̄s diu in carne viuis. Complures enim in
 senectute lapsos agnouimus: qui sibi de victoria p̄terita
 securi videbātur. Nunq̄s etenim deest hominī temptatio:
 quousq̄ in hac vita cōuersatur. **S**i vero curā domesticā
 sine misterio famule agere nō vales: vetulā de tua cogna-
 tione probam assumito: de cuius cohabitacōne nulla in
 populo suspicio oriri possit. **V**erū tamen hoc ante omnia
 caueas: ne in famulā maritatā sumas. **Q**uō em̄ deus cō-
 iungit: homo nō separet. **N**on caret suspitione mali: con-
 habitatio vxoris viri alieni. **V**olo te quoad fieri potest:
 testimoniū bonū habere ab om̄ibus. **R**eddant te aliena
 pericula cautū: et vbi multos cecidisse cōspicis: ne incau-
 tus ambulare velis. **M**emento quot fortissimi sapientissi-
 miq̄ viri ab origine mūdi vsq̄ in hūc diem: p̄ mulierū cō-
 forcia perierūt. **A**dām prothoplastū femina deceptit: et eo
 supplantato nos om̄es interfecit. **A** principio conditi or-
 bis p̄ mulieres filij dei peccauerūt: et suis sceleribus ca-
 thacismū sup̄ vniuersum mundū induxerunt. **E**xeuntes
 quoq̄ de egypto filios israel: mulieres alilophilozū p̄stra-
 uerūt in deserto. **Q**uid istas recensemus: cū omniū homi-
 nū fortissimū sampson. vilis meretricula captū suis amori-
 bus. tradiderit in mortē et o p̄probriū. **N**emo de sua for-
 titudine p̄sumat: nemo de pristina castitate cōfidat: quon-
 niā sepe qui hodie fortiter stare cernitur: cras in profun-
 dum fornicacōnis cadere videtur. **S**apientissimus salo-
 mon. dolos mulierū cauere nō potuit: quis modo tutus
 erit. **C**adit gladio mulierū fortis et sapiens: et nos fragi-
 les insipientesq̄ de securitate presumimus. **D**icit em̄ qui
 cecidit. **M**elior est iniquitas viri: q̄s mulier benefaciens.
Lucius est cohabitare viro iniquo: q̄s femine bone.
Aduersarius em̄ castitatis diabolus. nunq̄s cessat casto
 viro insidias ponere: si materiā decipiendi poterit inuen-
 nire. **A**stutus cū sit. nouit ad tempus dissimulare: donec
 tandem in vna hora: om̄nē laborem et premiū transacte
 cōtinentie possit euertere. **I**ngerit se paulatim amātibus:

de diaboli astutia.

Johannis tritemij abbatis³

spanhemensis ordinis dñi patris benedicti. de vita sacer
dotū ad nicolaum mernicensem presbyterum tractatus
exordium sumit.

DEtis a me nicolae frater amatissime. et cre
bris epistolis instas: ut tibi formā in sacero
docio laudabiliter viuendi. stilo cōmendem.
Supra vires ingenij me laborare cōpellis:
morsibusq; emulorū lacerandū exponis: qui
me ex hoc p̄sumptuosum iudicabūt: q; viā
quā ip̄e necdū ambulare didici: tibi velim demonstrare.
Et quāq; se res ita habeat: malo tamē emulacōnis subire
iudiciū: q; charitatis in te mee ferre detrimentum. **T**anta
em̄ dilectione te semp colui: ut negare tibi qui p̄piā postu
lanti nunq; cōsueuerim. **C**upiēns itaq; satisfacere p̄cibus
tuis. normā viuendi ex scriptis sanctorū tibi commendare
volui: non q; statui tuo proorsus ex omni pte sufficiat: sed
p̄ qualicūq; principio ad honestā cōuersationē te si velis
inducat. **I**n primis itaq; te moneo ex diffinicōne noīs: sta
tum pensare indite cōuersacōnis. **E**teim̄ dicimur clerici:
quorquot in sorte dñi sumus specialiter electi. **I**nterptes
mur itaq; vocabulū noīs: et intelligemus qualitātē p̄cea
pte honestatis. **C**leros etem̄ grece: sors interpretatur latin
ne. **A** cleros ergo clerici: in dñi sortem dicūtur electi. **S**i
nos igitur in dei sortem vocatos agnoscimus: cur adhuc
mūdo militamus? **A**d qd̄ in terra morientū hereditatē
querimus: qui deū se nobis pollicentē hereditatē expecta
mus? **I**n veteri nāq; testamento legimus dñm sacerdoti
bus et leuitis p̄cepisse: ne inter filios israel fratres suos ac
ciperent hereditatem: eo q; ip̄e hereditas esset eorū. **N**ūc
ergo si esse te clericū existimas: debes a ceteris hominibz
excellētia cōuersationis honestior incedere: et mūdi hui⁹
perituras diuicias minime amare. **Q**si animū tuū seculi
hereditati submiseris: extra sortē dñi. cū insipientibus col
loceris. **N**on enim dignabitur te dñs inter electos suos

A

redpere: si post aurum abiens. mundū decreueris amare.
Turpissima est in sacerdote christi auaricia: que seruū dei
 ministrū facit idolorum. **H**ec si animū tuū semel ceperit:
 nunq̄ sui cōpotem amplius dimittit. **N**emo enim potest
 duobus dñis dissentientibus seruire. **N**on potestis inquit
 deo seruire. et mānone. **N**ō poteris bonus esse clericus: si
 fueris auarus. **S**cio autē et longa experientia tecū cōuer
 sando didici. quoniā natura parcū te genuit: caue ne donū
 gratie ad fomenta cōuertas auaricie. **E**nī uero qui uolunt
 diuites fieri in hoc seculo: frequenter temptacōnes inci
 dūt diaboli. **O**portet autē ministrū dei segregatū esse a sol
 licitudine mūdi: quia nō potest ad deū ire mens libera: si
 terrenis curis fuerit implicata. **H**inc coronas raras por
 tamus in capite: quatenus abiectis supfluitatibus libere
 ad deū ascensum paremus in cogitatione. **C**rines namq̄
 capitis: supfluitates terrene designāt actionis. **E**t sicut ex
 supfluitate humoris crines capitis pueniūt: sic ex amore
 pecunie sollicitudines mūdi crescūt. **C**ū ergo crines capiti
 tis in modū corone abradimus: monemur ut misterio dei
 applicati. om̄es curas mūdi contemnamus. **S**icut autē
 caput ps est eminentior corporis: ita mens vis sup̄ma ra
 tionis. **I**dcirco autē coronā gestam⁹ in capite: ut terrenis
 curis absoluti. ad dei cōtemplationē liberius eleuemur in
 mente. **U**nde et nos claustrales qui monachi dicimur. co
 ronis amplissimis ornatī. crines pauiores in capite relin
 quimus: ut nos actiue uite mortuos in cōtemplatione cen
 lestiū vacare p̄ amplius ostendamus. **A**ttende nūc diffini
 tionē nois: et cura cōdignis uite meritis forti respondere
 superni conditoris. **O**mni custodia serua cor tuū ne te in
 pfundū auaricie demergat cupiditas: ne libidinis ardor
 animū tuū cū peccatoribus in scenū luxurie detrahat: ne
 superbie fastus te ad inferos sine fine cruciandū secum tra
 hat. **C**auene p̄ huius mundi curas a sorte dei decidas:
 caue ne famā boni nominis perdas: caue ne in via con
 temptoz dei p̄gas. **R**uinas multoz in circuitu sacerdo
 tum considera: et de tuo semper periculo simili formida.

Corona sam
 capis m̄tr̄dos
 subig.

monachi

1.
2.
3.
4.
5.

and

Nusq̄ inter mortales securius viuatur: q̄ si periculū semp
timeatur. **U**nde scriptū est. **B**eatus homo q̄ semp est pau
uidus: qui autē mentis est dure: corruet in malū. **E**nūvero
periculū qui timet. cauet: qui negligit. incidit. **O**portet min
istrū christi. sacerdotē dei. virū esse nō puerū: ut sciat et
intelligat quale onus susceperit: pro cuius admīstratione
in districto dei iudicio sit redditurus rationem. **S**it ergo
prudens. sobrius. castus ⁊ quietus: sit pudicus. benignus.
mansuetus: ut qui plebis indocte p̄ceptor cōstituitur: nullū
de sua cōuersatione contemptū patiat. **S**acerdotis est
interrogatū respondere de lege: vicia subditorū p̄ verba
sancte p̄dicationis cōstanter arguere: et nulla p̄ veritatis
amore aduersa formidare. **O**portet eū qui sacerdocio in
populo dei fungitur virū doctū esse in lege diuina: ut sciat
in tempore noua p̄ferre et vetera: ne inter canes mutos nō
valentes latrare. officij sui p̄dat dignitatē. **T**uum nūc est
o nicolae alioꝝ vicia sedula monitione arguere: et te vici
cijs alienū exhibere: ne si viciosus crimina arguas: temet
ipm̄ damnandū reddas. **N**emo em̄ in alio cōfidenter pos
test reprehendere: q̄ se cōscientia teste meminerit cōmisisse.
Oportet ergo illū esse irrep̄hensibilem: qui alioꝝ peccata
seder iudicare: q̄ qui in se cōmittit q̄ in alijs arguit: non
emendat. sed p̄ueat. **S**ed multi hodie inter sacerdotes
hypocritis similes inueniūtur: qui delinquentibus in len
ioribus fratribz irascūtur: et sibi nolūt a quoq̄ indigna
ri. **M**isera humane fragilitatis cōditio: peccatorē peccan
tor cōdemnat: et disparem fert in pari crimine sententiā.
Ventiar si nō multotiens proximū suū de fornicatione
arguit adulter: pauca in alio vicia cōdemnat iudex in mul
tis viciosus: et ut suā prauitatē occultare valeat: omnū de
licta manifestat. **C**ontra quē a dño dicitur. **H**ypocrita:
eijce primū quē gestas trabē in oculo p̄prio: et sic festucā
videas in alieno. **Q**uid furem rep̄hendit sacrilegus: vici
osum sceleratus cur arguit? **I**nfructuosa p̄sus omnis
erit correctio: quā vite cōmaculat equalis turpitude. **U**t
igitur careas hypocritarum o p̄probrio: caue alterius cor
A liij

Vir huiusmodi
qui in se
committere videtur

Officiū sacerdotis =

doctus

Bona vultus in
reprehensa vicia.

Curry aliquando

hinc 6.

22. folio 27

rector in simili delinquere peccato. Nunquā fiet utilis cor-
rectio in subditis: dum is qui p̄est publicis submittit col-
la peccatis. Enī uero ius correctionis amittitur: quando
correctoris cōuersatio subditoꝝ vicij inquinatur. Sacer-
docij uilescit auctoritas: si honestatē cōuersationis publi-
ca corrūpit iniquitas. Om̄is igit̄ correctio in suo auctore
sumat exordium: et sic demū secūra procedat in publicū.
Suspendat correptionis ad tempus sententiā: quē in cri-
mine simili cōscientia p̄pria remordet. Corruptus iam est
ut plurimū status credentiū: et est sicut populus sic quoq̄
sacerdos: om̄es auaricie student. a maiore vsq̄ ad infimū.
De genti peccatrici: que semp ad grauiora prolabit̄: dū
pari delicto noxios suos iudices intuetur. Ad tantā nūc
miseriā deuenit auctoritas ecclesiastica: ut sacerdotū ver-
ba iubeamur amplecti nō facta. Dicunt em̄ de semetip̄is
infelices p̄s byteri. inquinacōis sue testimoniū phibentes
Eruditionis nr̄e uerba uos o christifideles attendite: ex-
empla cauete. O uerba cōfusione sempiterna dignissima:
que quantū ex doctrina erudire populū dei debuerāt: tan-
tū ex operibus pueris scandalisunt. Indocti. rudes. iam
sine discretionē meriti ad sacerdotiū ueniūt: qui moribus
suis pessimis christi oues infeliciter occidunt. Nulla iam
in ordinādis clericis uite sanctitas requirit̄: s̄ aꝝ eruditio
nulla postulatur: cōscientie puritas nō attenditur. Suffi-
cit apud eos. si currentē sortem possint cōstruere: si cuius
partis orōnis sit dñs respondere: si ita et non intelligere.
De nr̄e tempestatis ep̄is. qui secularibus negocijs intēti
ordinacōnes clericorū non cōsiderant: sed curā examinādi
imperis locant: q̄s districtā sunt subituri sententiā: qui
se rocius in ecclesia mali exhibent causam. Enī uero cum
oporteat sacerdotē fideiū doctū esse et sanctū: qua teme-
ritate imperiti ad sacerdotiū ueniūt: qui nec se nec alios
erudire possunt: Neq̄ em̄ sine doctrina bona in clerico
uita sufficit: neq̄ doctrina sine uita populū salubriter eru-
dit. Nam doctrina sine moribus doctorem perimit: uita
sine doctrina inutilem facit. Latratu siquidē canū et ban

art. 1.
Marty 3.

var.

culo pastoris: rabies luporum fuganda est. Pastor itaque
ecclesiasticus per vitam bonam omnibus suis exemplum iusticie
prebeat: per salutarem doctrinam mentes auditorum pascit: ne se
vnum sine altero faciat: vel se negligat vel gregis curam infru-
ctuose agat. **Deu** quod dicam de sacerdotibus nostris indoctis
et viciosis: auarissimis, luxuriosis et pessimis: **Pudet** me loqui:
et silere non valeo. **Prospice** tibi nicolae charissime ne imi-
tator eorum fias, qui contempnis codicibus scripturarum, lu-
dis et potationibus diem totum vacat: qui se mulierum comix-
tionibus maculat: qui prauis suis moribus, multos in len-
ge dei scandalisunt. **E**sto in populo dei honestatis exem-
plar: in omnibus quantum fieri potest te irreprehensibile exhibe-
as: ut omnem de te male suspicionis occasionem tollas.
Oportet enim testimonium haberi, etiam ab his qui foris sunt:
quia predicantis sermo facile contemnitur: cuius vita malis
suspicionibus in populo notatur. **T**e ipsum itaque bonorum
operum cultorem exhibeas: quatenus populum dei non minus
exemplo quam sermone informare queas. **Q**uod ut salubriter
possis proficere: consortia indisciplinatorum cura declinare: quia
vix sine reprehensione vivere sufficit: qui malorum consortia non
fugit. **D**icit enim scriptura. **Cum** sancto sanctus eris: et cum
peruerso peruerteris. **E**t iterum. **Q**ui tangit picem, inquinabitur
ab ea. **U**nusquisque propositi sui delectatur habere consortes.
Si igitur bonus es: bonorum amicum consortium. **N**am si pedem
tuum a conuentu malignantium non prohibueris: subditorum de-
tractionibus omnino tempore subiacebis. **F**acile decipitur iuueni-
lis animus consortio peruersorum. **I**uuenis es, et in utraque par-
tem flexibilis: idcirco summa tibi diligentia inuigilandum
est: ne indisciplinatorum consortio depraueris. **N**ihil enim sic
iuuenum nocet: quemadmodum praua exempla seniorum.
Quanto vero iunior es, tanto tibi maiori sollicitudine cu-
randum est: ut vitam tuam in sinceritate timoris domini custodias
Scriptum est enim. **A**dolescens iuxta viam suam: etiam cum sen-
uerit non recedet ab ea. **Q**uod iuuenis didiceris: in sen-
ectute practicabis.

Matth. 5.

corinthios ma-
te in fugando

in uerbo

De fugiendā cōsortiā mulierū.

E feminariū autē familiaritatem (que sacerdotibus dei perniciosissima est) quid dicam: cū decreta sanctorū patrū hanc illis districta satis prohibitione interdicant? **S**i tibi beatissimi patris hieronymi monita p̄scripsero: ilico exclamabis. Domū gubernare sine misterio famule nō valeo: cibos mihi metip̄i parare non sufficio: mūdare vestes sordidas nolo. **Q**uid inquis mihi p̄cepta hieronymi allegas: que non ligant nisi volentem? **Q**uis hieronymū legislatorem meū constituit? **S**acrosancta inquam ecclesia vniuersalis dicta illius a p̄probat: inter canones p̄cepta eius de hac materia lata locat: et tu contra tantā auctoritatē mutire p̄sumis? **S**ed dices. **L**egem hanc abrogauit consuetudo cōtraria: que p̄ iure ex multo tempore est habenda. **S**ed mentitur iniquitas sibi: et stulta cōsideratione in semetip̄a decipitur. **C**ōsuetudo bonis moribus cōtraria: nunquā legē aut tollere, aut constituere potest. **E**t quid tam contrariū honestati sacerdotali: quā adolescentularū contubernio delectari? **P**eriditatur castitas: vbi inter mulierculas sacerdotū transit societas. **P**rima em̄ et fortissima clericorū temptamentum: ex frequenti accessu mulierū proueniūt. **M**ultos prostrauit stulta p̄sumptio: qui manibus (ut ita dixerim) instrumenta victorie hostibus tradiderunt. **D**ifficillime vitatur periculū: si occasio non vitetur. **E**nīvero dum femina moratur cū clerico: solaq; residet cum solo: cibos comedenti preparat: lectulūq; dormienti componit: alloquitur. arripit: fomenta libidinis administrat. **Q**uantūlibet sancta sit femina: semp̄ clericus est timenda. **N**am sicut scintille de carbonibus prosiliūt: ita virus cōcupiscentie, ex mulierū assidua familiaritate diffundit. **I**anua diaboli, porta inferni, via iniquitatis, scorpionisq; dira percussio, et nociuū genus fallendi: viro casto familiaris est femina. **C**ū p̄imat stimulat: cū loquitur incendit: cū tangit vehementer

erunt. **N**ō damnamus sexū: sed castitatis denūciamus
periculū. Legimus sanctū augustinū tantopere fugisse fe-
minas: ut domū suā episcopalem nec sororē propriā in-
gredi pmitteret. **F**ouimus et nos complures sacerdotes
qui et domū et plebē sibi cōmissam sine ministerio famu-
le multis annis innocue gubernarūt. **N**eq; em̄ tibi diffi-
cile erit imitari: qđ alios conspicis actūisse. **C**ave itaq;
et cōsortio adolescentularū ne a propiās: cum etiā inter-
anus caste viuere difficile sit. **M**emento cū quo loquan-
ris in altari: et os diuinis ministerijs cōsecratum: ne effun-
das in oscula meretricū. **T**urpissimū est manibus sancte
unctionis oleo cōsecratis. quibus dei filius tenetur et ima-
molatur: tactibus pollutis contingere mulierem. **N**e den-
deris maculā glorie tue: et nomen tuū cunctis in oppro-
briū. **T**e cūcti in publico. te in agro rustici aratores et vi-
nitores quotidie fortiter lacerabūt: si cū feminis (maxime
iunioribz) iuuenis ipse habitare psumpseris. **E**ris in puer-
bium et derisū omī populo: si iuencularū domicilia fre-
quenter fueris ingressus. **C**ōtra hostē tuū inuisibile qđ la-
tus tuū semp insidiādo circūuolat omī tpe vigila: et iuxta
nasonem. maloz principijs obsta: quādo adhuc infirmio-
ra sunt temptamēta. **N**ā sicut videmus posteaq; clericus
semel corpus suū amplexibus meretricū exhibuerit: raro
vel nunq; ad pfectā emendationē redit. **O**m̄es em̄ qđ puer-
so amore vexantur: quanto diutius in sceno luxurie iacue-
rint: tāto difficilius ad sanitatē mentis reuertuntur. **F**igit
in corde hūano radices viciū fortiter inueteratū. **O** quot
hodie sacerdotes in dei ecclesia sūt. qui in pfundū luxurie
submersi. longanimitatē dei cōtemnūt: sicut scriptum est.
Impius cū venerit in pfunda maloz. contemnit. **D**ulci-
sunt nō dubiū inter clericos libidine sordidatos: qui cū a
prīncipio sue promotionis caste viuere proposuerunt: et
negligenti sensuū custodia decepti. nūc sine omni timore
dei quasi licenter ex cōsuetudine meretricibus cōmiscen-
tur. **N**ihil peccati cōsuetudine deterius: qua fit ut cri-
mina grauissima. velut minima estimentur. **F**ortissimum

os
manus

707
Tobias

20
Tobias
Tobias

peccati vinculū: est consuetudo peccandi: que tempore
 crescit: et mora virtutum sumit incrementa. Optime igitur
 aduersus incendia carnis cōsuluit: qui in carmine dixit.
Principijs obsta. sero medicina paratur: dum mala per
 longas cōualuere moras. Sed propera. nec te venturas
 differ in horas: qui nō est hodie: cras minus aptus erit.
Non tardes conuerti ad dominū ait scriptura: nec differ
 ras de die in diem: quoniā quāto penitentiā diūtius distu
 leris: tanto minus aptus ad penitendū eris. **A**scende nūc
 mentis tue speculā. et vide stultoꝝ insaniā sacerdotum:
 qui a vilibus concubini ducuntur captiui: ut non quecūq;
 volūt illa faciant: sed que sibi a scortis p̄cipiuntur. **V**ide
 res interea stolidū clericū assidere cōcubine sue. et aperto
 illam ore intuentē: et si arriserit ei ridet: si fuerit indigna
 ta blanditur ei: donec reconcilietur in gratiā. **C**aptiuus
 ducitur p̄ feminā infelix sacerdos: et qui alios regere des
 buerat: ancille sue dominio superatur. **D**qs̄ crederet quā
 tos inter hec miser gemitus emittat: quoniens hoc durissi
 mū archidiaboli iugum abijcere cogitet: quales in corde
 suo dolores portet. **I**nterdū deniq; tanta contra bestiam
 suā displicentiā tangitur: ut eam a se repellere castino me
 ditetur. **I**nterea dat verba cōtumeliosa et recipit: demūq;
 post verba venit ad verbera: p̄cutit et repercutitur: ma
 ledicit et blasphematur. **D** stupendū spectaculū: caput sa
 cerdotis quod cōtingere nō licet principi: manus meret
 tricis. lacerāt. p̄cutiunt et cōtundūt. **D**emū post maledicta
 et verbera ad fletū se femina vertit: lachrymas diabolo
 infundente emittit: quousq; tandē ad misericordiam cap
 tiuū infelicem reuocet: sibiq; placabilem reddat. **C**eruen
 res nūc mutatum subito clericum: et lachrymis abre sue
 adeo cōmotum: ut qui iniuriā susceperat: prior veniā de
 precetur. **D**ensa dehinc a pponitur: cōmuniū instaurat:
 verbis miscetur suspiria: nouarum cōmercia tractantur
 nuptiarū. **S**edet inter hec stolidus sacerdos de patien
 tia et mansuetudine disputās: se in amicā deliquisse suspi
 rat: ad eius gratiā recuperandam totis viribus laborat.

Vide duo folia
 ante principium hujus Tractatus

In
 no
 ca.

et sub specie charitatis christiane dulcia de virtutibus et
vicijs verba seminat: quousq; in laqueū criminis incau-
tos trahat. **J**am familiarius deinceps loqui incipiūt: se-
cretiora sua queq; alterutrū aperiūt: cōtingere se manibz
paulatim assuescūt. **D**emū p mutuos risus futura paran-
tur cōnubia: et dum ex cōsuetudine familiariter viuūt: in
foueam diaboli subito cadūt. **P**ostea vero q̄s semel in mu-
tuos reatus ceciderint: videntur sibi factū aliquantulum
abhorrere: sed a cepto non facile possunt recedere. **P**er-
gūt igitur via qua ceperant: et quāq; in principio cōscien-
tia scelus abhorreat: tamen ex cōsuetudine paulatim id
leuius portat. **E**t primū quidē cū quodā verecūdo timo-
re lasciuire incipiūt: sed deinceps praua cōsuetudine ob-
cecati, amplius non erubescūt. **V**enter interea secreti con-
scius incipit tumescere: et scelus qđ latuerat, in publicum
propalare. **N**ascitur postremo infantulus: ad breue tem-
pus pater et mater erubescūt: et statim ad cōsuetā crimina
reuertitur. **J**am vero deinceps om̄is verecūdia pcul
abijcitur: conscientie oculus obcecatur: timor dei et infer-
ni a memoria penitus repellitur. **V**iuūt iā licenter in pec-
catis diabolico glutino cōiuncti: viuūt corā hominibus
diffamati: viuunt a deo alieni. **I**n desperationē mox crimi-
nen inueteratū vertitur: penitentie remedium deridetur:
longanimitas patientie dei contemnitur. **I**nterea sacera-
dos vsq; eo libidini seruus efficitur: ut sine concubina vi-
uere non sibi posse videatur. **P**otest quidē emendare pec-
catū sed rēnuīt: quia se vinculis luxurie inuolutū delecta-
biliter sentit: ppositum penitentie in futurū sibi pollicetur
assumere: vitā suā promittit emendare. **S**ed dum inter
tot crimina voluntatē penitendi procrastinat: et tempus
et posse pariter amittit. **H**inc fit ut sani sacerdotes cōcu-
binarij ad remedia penitentie salutaris raro veniant: quia
vitā suam adhuc diu prolongari sperant. **I**ntantū qui pe-
nōnulli diabolicis dementantur illebris: ut nihil aliud
q̄ carnalia cogitare valeant: nihil de futura retributione
curent. **P**lus diligūt sceleratam cōcubinā: q̄s felicitatem

penitentia

eternā. Quā putas hī penitentīā agunt in extremis : quādo non voluntate sed necessitate vrgentur : Qui omne tempus vite sue in luxuria consumpserūt : in extremis vite sue articulis verā penitentīā raro cōsequūtur. Nam etsi taliū fera penitentia (deo miserante) aliquādo vera sit : nō tamen sine grauissimis purgatorij tormentis . ad regnū celoz poterunt puenire. Deniq; si reuelationibus credendū est : maxima apud inferos clericorū multitudo . inestimabiles ppter viciū incōtinentie penas in eternū duraturas patitur. **V**ides quorsum incauta mulierū familiaritas clericum ptrahat : quē eternis cruciatibus inferni damnat : Principijs itaq; temptationū obsistendū est : qz luxuria nunq; melius vincitur : q̄ si p fugam declinetur. Nam si p cōsuetudinē te semel inuoluerit : nunq; sine speciali gratia dei liberū dimittit. **S**i nostris verbis adhibere fidem dubitas : exempla senoz legas. **S**ed non est opus in libris exempla querere : cū possis ad oculū documenta inuenire. **E**cce multos hodie senes sacerdotes nouimus : quoz esse vitā incontinentē scimus. **V**idemus in eis etatem senescere : et iuuentutis vicia minime cessare. **C**umq; ad vltimā senectutē veniūt : mores prauos non dimittūt : sed quales ab inicio semp fuerūt : tales quoq; ad mortem vadunt. **T**erneris inter eos sacerdotes iam decrepitos . a deo luxurie venenū imbibisse : ut cum pre senectute amplius opere lasciuire nequeant : cogitacōne . verbo . ac nutibus ad cōsueta inardescāt. **D**e qualibus p pphetā dñs dicit. **S**i ethiops potest mutare pellem suā . et pardus varietatem suā : et vos poteritis benefacere : cum didiceritis male. **C**essare autē in senibus seminarū potest concubitus : sed manet ut olim desiderū actionis. **Q**ualē te ligis senem esse desideras : talis nūc quoq; iuuenis viuas. **D**ifficile nāq; est senem mores suos corrigere : et in veteri mente noua cogitare. **E**nimvero senectus mores habet . non accipit. **Q**ui cum femina iuuenis lasciuit : senex insanit. **B**onum itaq; est homini cum portauerit iugum domini ab adolescentia sua : quoniam si malus in iuuentute quis

extitit: raro in senectute bonus erit.

De remedio cōtra luxuriam. 17.

Qonsuere medici primū egrotis grauitatem morbi subtili disputacone ostendere: et tūc demū res mediij opem adhibere. **Cognita em̄ grauitate egritudinis: minus terret amaritudo pocōnis. Id ego ten cum facturus. primū quidem periculū feminee cohabitacōnis tibi multimoda demonstracione aperui: et quis sit finis huius morbi quantū licuit declarauī. Consequens igitur nūc est: ut de remedio cogitemus. Caro em̄ semp concupiscit aduersus spiritū: et nisi exercicio salubri refrenetur: et se et illum in profundū damnacōnis p̄cipitat. Hinc probe admonet poeta dicens. Ocia si tollas. perse re cupidinis arcus: cōtempteq; iacent: et sine luce faces. Sancta etem̄ scriptura phibet: quoniā in desiderijs est omnis ociosus. Oportet igitur eum qui vicium libidinis cupit extinguere: se in aliquo sancto opere iugiter exercere. Ociositas quippe inimica est anime. Hinc beatus hieronymus quendā admonet dicens. Semp aliquid boni facto: ut te diabolus inueniat occupatū. Optimū quippe remediū contra malas cogitacōnes: est operis sancti alicuius occupatio. Enimvero dum animus circa aliū quod bonū exercitiū delectabiliter intentus est: aliunde non cogitat. Non patebit accessus diabolo: si mens fuerit occupata in aliquo exercicio. Exemplū sūme in sancto dauid: qui occupatus bellicis rebus luxuriam domuit: ociosus in domo consistens adulterium commisit. Dum manus vacat ab opere: mens languet in cogitatione. Si ergo cupis libidinem vincere: ocium fuge. Quibus autem exercitijs tempus accōmodare debeas: paucis si placet accipito. Vane assuescas ante lucem de somno exurgere: et oracōnibus tam canonicis quā vortuis aliū quantulū vacare. Cūmq; pensum seruitutis tue orando deuote cōpleueris: lectionibus sacris deinceps vacabis:**

B ij

Cap. iij.

*Ambrosii cap. 17 =
minus magna
multo est gra-
uiores tradit =
in 17.*

rom 7.

orin.

*in medio ista
rogat laborans
ubi orat. Rom 7*

visus 7 hon. 17.

*Exemplū dauid =
cap. 17.*

Exercitijs.

in eum.

donec te ad missam celebrandam ex officio vocatū inteli-
 ligis. Post missam oracōibus denuo vacandū est: et sa-
 cris meditacōibus q̄s deuotissime insistendū. Deinde ma-
 nibus laborandū: domus curanda negocia: et si qua p
 necessitate fuerint ordinanda: cū dei timore disponantur
Opus autē manuale sacerdotis est scribere: codices a se
 uel ab alijs descriptos impressosue ligare: ceterisq; hone-
 stis laboribus pro sua cōditione uel necessitate insistere.
Deniq; sumpto cibo laudes deo referende sunt: qui nos
 hic pascit in terris: iterūq; orandū ut post hanc vitā sine
 fine pascat in celis. **V**is rite completis: nō ilico ad fabu-
 las eundū est: sed sacris lris denuo vacandū. Deinde ma-
 nibus operandū erit vsq; ad vesperā: que vltra quartā ho-
 ram nō extendatur in opere manuali. **C**ū vero iam in-
 clinato die dormiendū est: prius ad deuotissimas oratio-
 nes recurratur. Quibus expletis: actū tuorū p diem ra-
 tionē constituas: et de negligenti cōuersatione tua te reū
 coram deo clamans. veniā et indulgentiam expostules.
Nam si teipm iudicaueris: a deo absolueris. **E**t nisi in
 timore dñi te constanter tenueris: cito subuertet domus
 cōscientie tue. **Q**d si in aliquo delicto p̄occupatus fueris:
 mox ad lamentū penitentie recurras: talēq; si fieri potest
 confessorē eligito: quē et scientia scripturarū idoneū com-
 probet: et cōuersatio cōmendet. **R**aro em̄ confitentibus
 viam salutis in veritate aperit: qui cōuersatione reprobā
 viuit. **Q**d si temptationes carnis inimico suggerente in
 animo sentire ceperis: noli eas p moram robozare: sed
 p oracōnes et sancta exercicia quantocius expellere. **L**u-
 bricus est serpens libidinis: et nisi in capite nō facile con-
 teritur. **D**um adhuc infirmus est aduersarius: facile supe-
 ratur. **N**ec te si viceris aliquādo securū existimes: qz non
 est cōpleta victoria: vbi quotidiana geritur pugna. **Q**uā-
 diu ergo potes subijci: nō credas te vicisse. **N**oli in tua for-
 titudine confidere: noli tibi victoriam arrogare: sed spem
 tuā in solius dei adiutorio scito consistere. **N**emo em̄ ca-
 stus viribus suis. **G**ratia enim dei adiuta: carnem vincit

3

4

5

6

diffini

8

Cōfessio

penitentia

confessor quilibet
eligendus 30.

collatione dicitur
Quoniam
Orationis usus
et exercitio.

Sumus a summo
hio dicitur.

Nonnulli
exercent

Tertio
rarius.
30.

confessio
aut foramen
potest

bona volūtas. **O**portet autē contra temptacōnes carnis
sine intermissione orare. ad dñm et dicere. **C**onfige timo
re tuo carnes meas: a iudicijs em̄ tuis timui. **N**oli amare
delicias huius mūdi. quete cito euanesce. **E** facient: et ar
dore libidinis facile incendit. **I**n victu tuo caueatur sup
fluitas: nec ciboz varietas a p̄p̄tū moueat sed fames.
Non a p̄ponatur incentiua libidinū: sed que corpus alāt.
non incendāt. **V**inū in quo est luxuria: semp sit tibi suspen
ctum: ne duplici ardore incendaris: potus videlicet ⁊ uis
uentutis. **I**gnem luxurie fouet in gremio: qui assiduo uti
tur vino. **V**erendoz noe denudatio: et incestus loth: te
vinū semp timere admoneant. **E**brietas em̄ viui hoīs sei
pultura est: que sensus destruit: rationē extinguit: mentē
ligat: conscientiā vulnerat: sanitatē corporis minuit: ani
mā occidit. **S**caturigo maloz ebrietas: carnē ad luxuriā
excitat: pessimis cogitacōibus cor inquinat: in turpissi
ma verba linguā laxat. **H**ieronymi sacratissimi verbū est
Repletus venter facile spumat in libidinē. **S**it igit viro
casto moderata refectio: sit potus parcus et tenuis: sit ser
mo pudicus. **C**ateat familiaritatē mulierū: sensus suos
omni custodia dirigat: ne in foueā libidinis cadat. **N**ō
tenscūq; cogitatio turpis mentē pulsare ceperit: memo
riam dñice passionis subeat: cogitatū suū in vulnera iesu
christi ponat. **S**criptū nāq; est. **B**eatus q̄ tenebit: et ali
lidet paruulos suos ad perrā. **P**etra autē inquit ap̄lus
erat christus. **R**ecordatio etenim dñice passionis. omniū
temptationū efficacissimū remedium est. **E**nūvero quem
christi passio nō emollit: nulla exercitatio curabit. **D**ox
ergo ut carnis libido spiritū o p̄pugnare ceperit: leuet ma
nus suas ad celū cultoz castitatis ⁊ dicat. **D**ñe iesu christe
amator casti consilij: tu scis vires meas ad resistendū exi
guas: adiuua infirmitatē meā: p̄ amaram passionē tuā.
Credo in dño. quoniā si orans cū deuotione perstiterit:
victoriam aduersus carnē facile impetrabit. **V**olo autem
te frater amantissime nō solū facta: sed et verba turpia de
clinare. **C**orrūpunt em̄ mores bonos colloquia praua.

B iij

libitiam mudi
modum
cibi
vulgi

potus

ebrietas

1. 2. 3.
4. 5. 6.

1.
2. 3.

us passioni
singl
Benedictus
vologo regule

oratio ad
Quint.

Verba turpia
frequentia

mozes las
ri in p...
1-2
3

Necq; illos imitari velis. q̄ turpiloquijs vacantes: castos
se corde existimāt. **E**x abundantia etenim cordis: os loquit̄
Flanus sermo: vani cordis indicū est. **Q**ualis vniūq; q̄
apud se lateat: prolatus sermo pbat. **S**ūt nōnulli. et qui
dem multi sacerdotes. qui lasciuis moribus suis sincerita
tem cōscientiarū violant: quanq; ad actū libidinis corpo
raliter nō accedāt. **S**edēt cū feminis loquentes turpia:
tactus prurientes cōmuscant et oscula: et inter hec se ca
stos esse gloriātur. **E**t vbi manet sermo dñicus. qui vi
derit mulierē ad concupiscendū eam: iam mechatus est
eam in corde suo? **S**i viro casto mulierē videre ad cōcupi
piscendū non licet: quāto minus impudice cōtingere. oscu
lari. et contrectare manibus. **D**icit nāq; ap̄lus. **A**b omni
specie mala abstinete vos: sicut decet sanctos. **A**n tibi nō
videtur mali species. inter hoies sedere castos: et iuuentu
larū osculis tactibusq; insanire? **D**entiar si nō vidi sacer
dotes et maioris dignitatis p̄atos totū in naubus diē
obscenis cōsumere tactibus et osculis feminarū: nullāq;
dignitatis sue reuerentiā habuisse. **I**nterne libidinis indi
cū est: dum verba quis turpia loqui consuevit. et iūgere
tactus. **I**nter hec ne castitas mentis illesa manebit? **T**u
autē nicolae charissime si dignū te deo ministrū exhibere
desideras: si libidinis durissimū ingū euadere optas: nō
solū a factis sed etiā a verbis turpibus. et mulierū te tactu
abstineas. **I**mpossibile est nō vulnerari mentē: dum oscu
lo et manu lasciuens contingis mulierem. **D**emento no
missima tua monet sapiens: et in eternum non peccabis.
Nihil em̄ adeo cohibet a peccato hominē: q̄ intentamē
moriam mortis.

colloquū
injurit
oscula

Mozes memorij
osculi

**De lectione et studio Scriptura
rum. Cap. iiii.**

Studio et expertus sum: q̄ efficacissimū contra
omnes temptationes remediū: est studium et
lectio scripturaz. et frequens oratio. Nam tao

lis vicioꝝ impugnationem extinguit. Dicit enim beatus
hieronimus. **A**ma scientiã scripturaz: et carnis vicia nõ
amabis. **S**ola em̄ scriptura est: que nobis celeste p̄mittit
in tribulacõne remediũ. **Q**uid de sup̄na patria scire uel
credere poterimus: si scripturas non haberemus? **D**icit
nãq; ap̄lus. **O**mnis scriptura diuinitus inspirata est: ut
p̄ patientiã et consolacionẽ scripturarũ spem habeamus.
Iccirco moneo te ut studiũ sanctarũ scripturaz assumas
in huius peregrinacõnis solacium: quomã si in lectione
earum fueris assiduus: facile mundũ contemnes cũ vni
uersis vanitatibus eius. **N**ihil em̄ sic mentẽ a sollicitudinẽ
vana ad sup̄na eleuat: nihil sic carnis incendia sedat:
quõ sedulitas sacre lectionis. **D**eniq; officio tuo studium
maxime congruit: dicente malachia. **L**abia sacerdotis
custodiũ scientiã: et legem requirent ex ore eius: quia nũ
cũs dñi exercituum est. **F**lam sicut paulo ante diximus.
oportet sacerdotẽ christi. doctũ esse lege diuina: ut sciat
et sit vnde proferat sermonem. **Q**ui em̄ suscepit animas re
gere. pro quibus summo iudici deo rationẽ redditurus
est: necesse habet multa legere ⁊ intelligere. **E**nũvero sicut
dicit magnus ille gregorius nazanzenus. et post eũ papa
romanus: ars artiũ est regimen animarũ. **Q**ui aut̄ nihil
in scripturis sanctis didicit: qd̄ alios docebit? **A**ut quã
in p̄dicando sacerdos vtilitatem auditoribus suis afferre
poterit: qui scripturas nescit? **U**e nunc temporibus non
stris: in quibus est sicut populus sic sacerdos. **S**tudiũ
scripturarũ sacerdotes nostri abijciũt: eruditionẽ negli
gunt: pro libris scripturarũ aũcs et canes erutiũt. **V**id
derint episcopi qui tales ideotas et inscios ad sacerdotiũ
dignitatem promouent: qui imperitis pastoribus curam
ouium christi cõmendant. **R**ecede de consorcio eorũ qui
scientiam abijciũt: qui lectionem scripturarũ negligunt:
qui studiũ cõtempnũt. **N**ihil aliud q̄s mũdanũ sapiũt: nihil
q̄s vanũ diligũt: nihil nisi carnale intelligũt. **C**uro subvern
tent te: si in conuentũ eorũ frequenter trãsiens. **S**edehit in
insidijs cũ potatoribz in tabernis: ludis ⁊ cõmessacõnibus

21
Machi dicitur
quod acquiritur

3
Similia scriptura
in vniuersis

Leuorãtia
Inoxa

v̄c v̄ria
1
2

Frugimulor
Cetera t̄buras
Arce d̄ofes
v̄ria

4
5.
causa erroru
2 scripsi

vacant: nō est timor dei ante oculos eorū. **T**raſcūtur ſi q̄s
coram eis loqui de ſcripturis ceperit: aūdire lectionē dei
dignantur; ad fabulas autē cōuertuntur. **Q**uid tibi et illi
lis: **H**omine ſacerdotes ſunt: cōuerſatione aſini. **N**ihil
penitus de ſcripturis intelligūt: diſcere contemnūt. **R**ō-
mana lingua ſcribere uel loqui neſciūt: vix in vulgari ex-
ponere euāgelia didicerūt. **Q**uātos errores fabulas et he-
reſes in eccleſia p̄dicando populis enūcient: quis niſi ex-
pertus credere poſſet? **P**ro libris ſibi liberos comparāt:
p̄o ſtudio concubinas amāt. **I**ſti ſunt ceci duces cecorū
qui populū dei ad iuſticiā non erudiūt: ſed potius ſedu-
cūt. **Q**uot paupes chriſtiani in rure habitant: qui ob
ignorantiā ſuorū ſacerdotū quid chriſtiani deceat igno-
rant? **I**nter hec nemo eſt qui animaduertat: nemo q̄ per-
culū animarū doleat: nemo q̄ remediū a pponat. **O**mnes
que terrena ſunt ſapiūt: omnes ſua querūt: omnes ad lu-
cra currūt. **S**ed quid iſta ad nos? **U**nusquiſq̄ ſuo dño
ſtat aut cadit. **E**t quāuis ad me non p̄tineat iſta corrigē-
re: non poſſum tamen nō dolere: videns om̄e malum in
eccleſia ex ignorantia ſacerdotū p̄cedere. **Q**uis em̄ nō do-
leat illos mandata neſcire: q̄ conſtituti ſunt alios inſtruen-
re? **E**cce nulla in ordinādis ſacerdotibus ſcientia queri-
tur: non vocati accedere p̄mittūtur: nunq̄s vita ordinan-
dorū (ut in primis oportuerat) diſcutitur. **P**ropterea po-
pulus chriſtianus ſunibus peccatorū captiuus abducit:
ardor charitatis extinguitur: concordia fraterne dilectio-
nis violatur. **S**acerdotes noſtri mūdānis cupiditatibus
effluūt: corrigere vicioſos nō p̄ſumūt: q̄ ſe deliquiſſe in
maioribus agnoſcūt. **P**auci etem̄ ſunt q̄ moribz ſanctis
in eccleſia nūc fulgeant: pauci ſcientiā ſcripturarū amāt:
pauci cōmiſſum ſibi gregē verbo et exemplo debite infor-
māt. **N**ec mirū ſi minores vacent a ſtudio ſcripturarū: cū
inter p̄latos paucos inuenias qui veterū exemplis inhe-
reāt. **E**ligūtur em̄ ut plurimū nō doctiores: ſed ad cōgre-
gādas diuicias perituras auidiore. **C**odices ſcripturarū
aut nullos habēt aut paucos: q̄ p̄pe q̄ odio ſciam p̄ſequūt.

admiratio

Folio 5.
27.30.31.

Elarhionij Pla-
tonis ab nro

1.
2. 3.
Sacerdos
L. 6. 11.
Fauor. 14.

Nota b.

Nihil adeo ecclesiasticā dignitatē minuit. et contempribi
 lem reddit: sicut ignorantia prelatorū. **C**um olim episcopi
 pi. abbates ac ceteri prelati et sacerdotes animū scriptu-
 ris intenderent: nō tā facilis criminibus et peccatis adiu-
 tus patebat. **A**mor etiam ac scientia scripturarū mūdū do-
 ceat cōtemnere: vicia fugere: virtutes sacratissimas ama-
 re. **Q**uamdiu populus israheliticus pmanfit in lege dñi:
 nulla preualuit contra eos potestas inimici. **A**t postquā
 legis scientiā abiecit: multis aduersitatibus subditus fuit
Dicitē scriptura. **Q**uoniā non habuerūt scientiā: peri-
 rierūt ppter suā insipientiā. **H**odie quoq; sacerdotes eccle-
 siarūq; rectores in magno numero sunt: sed pauci eorum
 scientiā legis et scripturarū aduertūt. **E**t quia sicut dñs p
 pphetam loquitur. sacerdotes noticiam legis abiecerūt:
 ppterea cōtempribiles in populo facti sunt. **C**lamāt quī-
 dem in tribulacōne ad dñm: sed nō exaudit eos: quoniā
 qui auertit aures suas ne audiat legē: oratio eius erit exen-
 crabilis. **N**on ergo mirentur sacerdotes q̄ eos cōtemnūt
 laici: quoniā ipsi spernunt mandata christi. **T**imeo autē
 vehementer: in breuī contra clerū grauiora futura. **S**ed
 de his hactenus. **T**u vero nō quid aliī faciant: sed quid
 tibi sit faciendū considera. **M**ulti enim ad sacerdocū in
 ecclesia dei vocati sunt: pauci vero electi. **S**ūmopere igiſ
 curandū nobis est: ut qui in sortem dñi ascimur: etiā elin-
 gamur. **Q**uid prodest hic sacerdocio breuissimo tempore
 fungi: si separari cōtingat. a cōspectu dei? **N**ihil ergo me-
 lius q̄ in celestibus desiderū figere: sacre lectionis studio
 insistere: presentia p̄ dei amore spernere: futura cogitare
Hinc petrus in auroa dicit. **N**il homini melius. q̄ si di-
 uina legendo. figat ibi mentē: quo sibi vita venit. **L**egen-
 dis itaq; scripturis continuū studiū impendendū est: qz
 lectio alit mentē: et fomenta ministrat virtutibz. **U**t ergo
 precū tēporis nō amittas: sacras legito scripturas: scri-
 be libros. deuotis oracōnibus insta: suis tēporibus etiā
 manibus labora. **N**on erubescas discere quod ignoras:
 quia tūc alios poteris vtiliter instituire: si a doctioribus

*Ignorantia
noxa.*

*Ignorantia
noxa.*

*Adhuc in
cōfessōne oritur*

*Stadium ordinis
non habet.*

et impet.

24
Sacerdos magister
29.

semper petas informari. Non te pudeat nomen subire discipuli: si pringere cupias ad honorem magisterij. Spiritus etenim sanctus qui docet hominem scientiam: humilitatis amator est. *Humilitas.* Quando sedes ad mensam ut cibum capias. prius sacris litteris insonandum memineris: quatenus dum caro pascitur: mens suo alimento minime defraudetur. In toletano quippe consilio ita legitur. Pro reuerentia dei et sacerdotum id uniuersa constituit synodus: ut quia solent crebro mensis ociose fabule interponi: et omni sacerdote tali conuiuio lectio diuinarum scripturarum misceatur. Per hoc enim et anime edificantur ad bonum: et fabule non de necessitate prohibentur. Verbum enim dei esca spiritus est: quia non in solo pane uiuit homo: sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Maxima antiqui patres et sacerdotes diligentiam scripturis sanctis impenderunt: ut et mentem salubriter pascere: et posteritati ad eruditionem utilia prouiderent. Istorum uestigijs inhereamus: ut digni coram deo ministri inueniri mereamur.

De auaricia et cupiditate fugienda.

Cap. v.

Quamquam in principio sermonis nostri contra auariciam et cupiditatem disputauerimus: certa nihilominus ratione ducimur: ut etiam in hoc loco de hac ipsa re iterum eloquamur. Nunquam enim satis contra hoc uicium agitur: nisi cum funditus extirpatur. Sciens autem saluator noster quod difficile sit diuitem intrare in regnum dei: sequentibus se dixit. Nisi quis renunciauerit omnibus que possidet: non potest meus esse discipulus. Hinc psalmista nos admonet dicens. Diuitie si affluant: nolite cor apponere. Et apostolus dicit. Habentes victum et amictum: his contenti simus. Quid amplius querimus: qui ministri dei sumus? Turpis est in sacerdote dei cupiditas: turpis auaricia: et auri continua fames damnabilis. Tu ergo frater amantissime si cupis in libertate spiritus uiuere: noli pecunias pe

Abbas
anaricia
hu

24
rituras querere: diuicias noli amare. **I**acta cogitatu tuu
in dño et ipse te enutriet: ipse esuriente te pascet: ipse custon
dier. **N**ec volo ut prudentia domestica penitus abijcias:
sed neq auaricia excedas. **R**adix omnium malorum cupiditas
est: q hominem non sinit deo in libertate spiritus viuere: sed men
te spiritus torquet curis amaris: nec permittit eum aliud deus de di
uicijs cogitare. **M**ediocritas autem res tutissima est: q nec
egestate permittitur: nec abundantia in superbia eleuat. **V**idem?
inter sacerdotes dei cultores idolorum: q pecunijs congrega
dis spiritus inuigilat: q auaricie student: q de eterna vita nihil
aut paru cogitat. **V**iuunt tanquam nati sint ad questum: pietatem
in paupes longe abijciunt: nihil aliud quam aurum querere
et inuenire concupiscunt. **V**ideres inter illos quosdam auan
ros et miseros diuites: quibus rerum temporalium copia et abunda
tia maxima est: sed facultas utendi acquisitis deest. **O**mni
bus diebus quibus versantur in terra misere viuunt: comedere
et bibere pro necessitate corporis non presumunt: augere ad acera
um pecunie spiritus aliquid concupiscunt. **L**ucris inuigilat: de an
marum salute nihil penitus curant. **P**lus dolent de amisso
denario: quam si decem ex sibi commissis aie periret. **S**ed mirum
non est si alienam negligat: q propria dñat. **Q**uisquis enim cor suum
auaricie et cupiditati semel submiserit: nunquam aut raro liber
erit. **S**emper ad maiora lucra pecuniarum estuat: ad augmen
tum auri spiritus anhelat: tantoque crescit habendi desiderium: quanto
contigerit creuisse nummum. **J**am deinceps unum beneficium
quantumlibet pingue non sufficit: pro impetrandis etiam alijs
sacerdos auarus discurrit: pro phas nequasque nascisci lan
borat quod improbe concupiscit. **C**urrit interea ad sedem apo
stolicam: petitionis sue narrat causam: que si cum veritate discu
titur: falsa prorsus inuenitur. **P**rebendas deinde unum homo
multas impetrat: curam ouium mercenarijs locat: lanam
et lac de ouibus recipit: sed gregem pascere contemnit. **U**e inquit
propheta pastoribus: q pascunt semetipos. **P**utant se a noxa li
beros q pro dispensatione summi pontificis multa beneficia obti
nent: sed quod requirant ad iustam impetrationem non presant. **T**u
autem sta et noli transgredi terminos antiquos quos posuerunt

*Toronei dñi
Cvnastr.*

*Bun. Fridr.
Churh. no =
r. na.*

patres tui: sed pone concupiscentie modum: ne cadas in peccatum. **U**no beneficio quod tibi pro mediocritate tui status sufficit te volo esse contentum: ne si plura sine iusta necessitate susceperis: grauius coram deo inde iudicaris. **N**oli multitudinem secus agentium in exemplum assumere: noli per latam viam peccantium incedere: si ad vitam voles puenire. **Q**ui altari deseruit de altario viuat: qui autem pascere oues negligit: lanam et lac ab eis qua temeritate requirit: **I**nfructa sunt ecclesiastica beneficia pro sustentatione eorum qui ea deseruiunt: non ad auariciam illorum qui sua querunt. **Q**ui onus portat et curam: dignus est recipere sustentationem. **Q**ui autem fugit onus sollicitudinis: non sine culpa percipit emolumentum lactis. **S**i ergo christi oues pascere renuis: lanam et lac ab eis minime quesieris. **N**on enim propter pastorem oues: sed propter oues pastor constitutus est. **N**ec cura animarum appetenda est ut habeantur alimenta: sed alimenta potius requirenda sunt: ut debita ouibus adhibeatur cura. **S**ed a multis nunc ordo peruertitur: qui planturas et beneficia idcirco appetunt ut in archa pecunias habeant: non ut animas pro dei amore pascant. **P**astor et idolum: quod misere decipis te metipsum. **C**uras tantum ut comedas: qui ut curare aias posses comedere debueras. **C**upiditas radix malorum omnium est: mater transgressionis. magistra nocendi: auriga malicie. inuentrix doli: seditiois origo. fouea scandali: promotrix mendacii. **S**acrilegia committit et furta: predas agit et incendia: bella gerit et homicidia. **D**enique sola cupiditas est que symoniace homines emere et vendere docuit: inique petit et recipit: iniuste negociatur. doli inuititur: mendacio et periurio fouetur. **I**psa est que fidem frangit: dissoluit pactum: testimonium corrumpit. et violat iuramentum. **C**haritatem quoque inter deum et hominem extinguunt cupiditas: fraternam dilectionem interrumpit: concordiam turbat. infatuat consilium: equitatis peruertit iudicium: destruit unitatem. **S**i ergo te dignum deo ministrum exhibere desideras: hanc omnium malorum radicem de corde quatuoculus euellas. **B**reuis est omnis terra

si inueneris

Charitas est amor
inter deum et hominem
qui inueneris

renarū opum possessio: brevis vite mortalis actio: Instās
quotidie ad mortē humani generis processio. **C**ur ergo
moraris p̄ dei amore cōtemnere: que morte interceptus
cogeris in breui uel inuitus relinquere? Non em̄ habes
hic manentē ciuitatem: sed futurā inquirimus. **U**bi
thesaurus tuus est: ibi et cor tuū erit. **N**oli perituras mū
di diuicias querere: noli cor tuū auaricie uinculis obli
gare. **D**ecet em̄ sacerdotē christi esse discipulū: mitem. et
misericordem: qui aliena nō cupiat: sed in pauperes sua
largiter distribuat.

*de p̄cipuis dicitur
quod.*

De honesta conuersatione sa cerdotum exteriori.

Cap. vi.

Considera nūc qualem cōuersationem tuā de
beas instituire: qualēq; te oporteat uiuere: ut
om̄ipotenti deo cuius minister es. in toto cor
de ualeas placere. **Q**uantū uero ad internā conuersationē
p̄tinet: oportet ut mūdus et purus in cōscientia fulgeas:
qui corā dño ministras. **D**icit em̄ ad sacerdotes p̄pheta
dñi. **S**anctificamini: qui fertis uasa dñi. **E**t dñs dicit.
Lauamini. mūdi estote: auferte malū cogitationū uestra
rū ab oculis meis: quiescite puerse agere. discite beneface
re: dicit dñs om̄ipotens. **Q**uantū uero ad exteriorē ho
minē p̄tinet: ap̄tus episcopū instruēs dicit. **O**portet ep̄m
irrephensibilem esse: sobriū. pudicū. benignū. ornatū mo
ribus: hospitem. docibilem. **Q**uicquid autē ep̄o in hoc
loco p̄cipitur: etiā ceteris p̄latis et presbyteris mādatur.
Et primū quidē cū dicit eū oportere esse irrephensibilē:
ab omnibus uicijs et diffamacōibus populi pronūciat
immunem. **U**ita quippe sacerdotis populo in exemplum
p̄ponitur: que lucerne cōparatur: ut quēadmodū lux lu
cet in tenebris: ita cōuersatio presbyteri fulgeat in turbis
Dicit em̄ in euāgelio dñs. **S**ic lux uestra corā hominibz
luceat: ut videant opa uestra bona: et glorificent patrem
uestrum qui est in celis. **T**ūc autem sacerdos digne deo

*Interiora dicitur
p̄tinet*

*Exterioris dicitur
p̄tinet*

*Vita dicitur
p̄cipitur
28. 35.*

mat. 5.

ambulat: quādo vitā suā bonis et sanctis operibus quos-
tidie exornat: et mēbra sua que sunt sup terrā pro christi
amore mortificat: **Seruus** nāq; dñi est: hocq; potissimū
ab eo exigitur: ut voluntatē dei verbis et factis operetur.
Nemo autē voluntatē dei pficit: nisi q̄ vicijs expulsis cor
suū habitaculū virtutū facit. **Caue** ne sponsam christi ecci-
lesiā p vite turpitudinē macules: caue ne p malū exem-
plum aliquē scandalises: quia quotquot tuo vicio in pecc-
catū duxeris: p tot in supplicio cruciaberis. **Rarus** vide-
ris in publico: in domo assuesce consistere: et lectionibus
vacare. **Esto** mente et corpe quietus: noli p vicos et vicia
nostrū domos discurrere: noli fabulis rusticorū interesse.
Dimitt em̄ p̄sentia famā: et parit in populo nimia sacer-
dotis familiaritas contemptū. **Rarus** autem egressus in
publicū: magnā tibi in plebe reuerentiā maturitatis ex-
hibebit. **Ita** viue: ut tuo exemplo edificetur multi. **In** me-
dio senorū pauca loquaris: q̄ loquacitas sepe rephēdi-
tur: vbi taciturnitas laudatur. **Eni**uero inter senes iuue-
nem audire decet. nō loqui. **Nō** appetas in sacerdotū col-
legio videri sapiens: ne corā eis velut insipiens cōfundā-
ris. **Nō** sis verbosus et arrogans: responde cū humilita-
te et beniuolentia interrogatus: et ne fueris more rabulo-
rū dum loqueris in voce clamosus. **Risum** excussum nō di-
ligas: et ab om̄i leuitate inhonesta. te semp et vbiq; cōser-
ues. **Inutiles** sermones et vana verba deuita: sciens de
om̄i verbo ocioso qđ loquutus fueris: deo te rationē fore
redditurū. **Sit** sermo tuus moderatus et parcus: longe
desit omne mendaciū: et ne frustra fiat iuramentū. **Noli**
tabernas cū rusticis ingredi: quia id tue non licet hono-
rati. **Valde** nāq; incongruū est: ut is qui peccatores dei
bet arguere: p suā p̄sentia peccatis se patronū velit exhib-
ere. **A** sanctis em̄ patribus ingressus tabernarum sacer-
dotibus interdicitur: nisi in itinere constituentur. **Ignō-**
miniosum est sacerdotē dei cum rusticis tabernā ingredi:
et os quod deo consecratum est: impuris loquutionibus
sedari. **Facile** predicantis sermo cōtemnitur: si inter rusti-

luc. 12
Luce 12. B. mod. d. h. g.
Abz. m. t. a. n. l. s.
E. m. l. g. a. n. g. l. a. b. i.
In. t. r. i. p. t. u. s.

In. t. r. i. p. t. u. s.
Taberna in
p. r. o. b. l. i. t. a. t. e.
I. n. t. r. i. p. t. u. s.
27.

orig. abusio

Enta.

Sordidat
luc. 16.

32.

32.

29
cos familiariter effundatur. **I**ncipient te ex consuetudine
familiaritatis contemnere: et quasi ex suis vnū estimare.
Nulla enim reuerentia maioribus impenditur: si inter sub-
ditos eorum vita angustetur. **O**portet eum qui presidet
quadā reuerentia maturitatis omnes excellere: et nimiam
subditorum familiaritatem sapienter declinare. **E**nimvero
auctoritatis preminetia frangitur: dum subiectoꝝ acti-
bus indiscrete cōmiscetur. **N**ulli detrahas: nec aduersus
aliquem scandalū sumas. **T**urpe est sacerdoti linguā suā
detractione polluere: que in altari constituta est. pro omni-
bus orare. **N**eq; aurem prebeas detractoribus: quia det-
ractor et libens auditor: pari cōdenatione digni sunt.
Alter enim diabolum portat in lingua: alter in aure.
Discat qui huiusmodi est. non facile detrahere: cum te vi-
derit inuitum audire. **N**ō sis citatus in lingua: et in con-
sorcio detractorū ne steteris: quia omnipotenti deo odia-
biles sunt. **S**epti aures tuas spinis: ne audias verba det-
ractorum. **N**ullum ex ore tuo mendacium prodeat: ser-
mo turpis ex te nō procedat: sed esto custos lingue tue:
ne offendas in sermone. **N**ō sis accidiosus et piger: neq;
somnia et inercie deditus: sed in seruire sancti spiritus in-
giter accensus. **F**rugalitatem hospitalitatis nō negligas:
pauperibus et peregrinis qua potes sedulitate misericor-
diter occurras: sciens hoc sacerdotis esse proprium: ut
curam gerat egenorum. **A**urum habeto non ut serues:
sed ut in elemosinam pauperum eroges. **L**audent te pau-
perum esurientium viscera: non diuitū ructuantū conuiu-
ia. **S**it mensa tua cū pauperibus et egenis: qz in tali-
bus christus suscipitur: et curia celestis honorat. **C**ōui-
uia diuitū superboꝝ. maxime potentū deuita: in quibus
de animarū salute nihil agitur: de spiritali cōuersatio-
ne nihil penitus tractatur. **V**estitus tuus sit honestus.
non preciosus. **I**n faciendis elemosynis noli ab homini-
bus gloriam querere: sed a solo deo laudem et mercedem
expectare. **E**sto pater pauperum: et tutor orphanorum.

Lij

Intratio
lingue abusus.

mandatū

voluntaria

opera misericordie

Quarta dicitur
vltima.
24. 33.

V. A. h. f.

18. 32. 2
Conuicio omni
torij.
de peccatis abfor
na da
munda
18. 32. 2

Quo dicitur
horre.

Contra famularij
2 familia p
ly.

Imperitiam
nonatorum
ho.

30
Inconsolatus a te paup nullus abscedat. **N**o sis pculloz
neqz rixosus in populo: nemine iniuriose ledas: sed omni
bus quantu puales benefacto: etiā inimicis. **A**e peccato
res unqz lactaueris: sed increpa tanqz auctoritatē a deo
cōsequutus. **N**o sis pculloz cōscientiarū plebis tibi com
misse: neqz verbū dei indiscrete proferas: sed cū moderat
mine pietatis. **P**enitentibus esto misericors: et calamū
quassatū noli cōterere: sciens qz infirmoz curā susceperis
nō fortū. **D**elus est em penitenti cū pietate ad purgato
riū mittere: qz austeritate cōfessoris desperantē ad infer
nū destinare. **H**oras tuas canonicas cū reuerentia et deu
otione cōstitutis ab ecclesia temporibus orare nō negli
gis. **H**oras quoqz beate marie semp virginis. viglias de
functorū. cum ceteris ex ordine sacerdotali debitis: legere
nō obmittas. **D**omus tue curā habe cū timore dei: fami
liā si habueris modestiā et honestatē seruare verbo psua
de et exemplo. **E**niūero sacerdotis opinionē ledit in ple
be: quando de domesticis eius male loquitur populus.
Sermo tuus testimonio roborat scripturarū: qz quicqd
pter scripturas sanctas pceptur: eadē facilitate cōtemni
tur qua pbatur. **H**olo te mutari eos q sine eruditione in
ecclesia pdicant: qui fabulas et somnuoz fantasmata cre
bro allegant: et misteria diuinarū scripturarū ignorant.
Rabuli garruliqz sacerdotes. sine ratione loquentes. pop
ulū nō edificant: sed vanis sermonibus ac fabulis eson
pianis in admirationē sui trahere laborāt. **S**ulta em et
dannabilis abusio est: obmissis scripturis et euangelio:
populū christianū. esopi fabulas docere. et gesta conficta
romanoz. **N**ec mireris si populus imperitus ista liben
tius audit qz scripturas: cū hoc legas pdixisse apostolū.
Erit inquit tempus cū sanā doctrinā nō sustinebūt: sed
ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes
auribus: et a veritate quidē auditū auertent: ad fabulas
autē cōuertentur. **H**inc hieronymus ait. **U**oluerē verba
et celeritate dicendi apud imperitū vulgus admirationē
sui facere: indoctoꝝ hominū est. **A**trita frons interpre

31

tatur sepe quod nescit: et cum alijs suaserit: sibi quoque usurpat
 scientiam quam non habet. **N**ihil tam facile quam vilem pleben-
 culam et indoctam contionem lingue volubilitate decipere: que
 quicquid non intelligit plus admiratur. **T**u autem loquere que
 decent sanam doctrinam: et imperitorum a plausum noli que-
 rere: si locum inter doctos cupis inuenire. **C**uram animarum
 imprudenter noli concupiscere: nisi prius et te et alios se-
 cundum ecclesiasticam sanctionem iuste didiceris gubernare.
Magisterium etiam populi multis periculis subiicitur: et
 quotidianis angustijs tribulatur. **O**portet enim rectorem ani-
 marum sine crimine esse, sicut dei dispensatorem: non super-
 bium, non iracundum, non vinulentum, non percussorem, non tur-
 pis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum,
 sanctum, continentem: amplectentem eum qui secundum doctrinam
 nam est fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctri-
 na sana: et eos qui contradicunt arguere. **O**portet enim qui rector
 animarum constitutus est: non minus exemplo docere quam ser-
 mone. **A**ccusare quidem auariciam et latro potest: emendare
 vero non nisi qui facit quod docet. **D**elicatus magister est: qui
 pleno ventre de ieiunio disputat. **P**rius ergo vita requi-
 renda est quam doctrina: quia plenius opere docetur quam sermone.
Excellentissimum namque docendi genus est: demonstratio ex-
 empli. **E**t dominus quidem iesus prius fecit: postea docuit.
Maxima enim auctoritate in docendo vitur: cuius sermo
 attestatione operis comprobatur. **F**acile a subditis sermo
 rectoris percipitur: si morum honestate fulciatur. **Q**ui autem
 benedicens male vivit: propriam se oris sententiam perimit: et
 a mala institutione subiectos non convertit. **S**imul attende quod
 periculosa sit cura aliarum, maxime his temporibus: quando ubique
 abundat iniquitas: et charitas multorum refrigerat. **D**ies
 enim mali sunt: et homines ad iusticiam tardi: totusque mun-
 dus in maligno positus: et rara fides in terra. **I**nter hec
 verbum dei a populo despicitur: christiane religionis insti-
 tutio negligitur: auctoritas sacerdotalis contemnitur. **V**ita
 laicalis multis peccatis et sceleribus obnoxia: penitentiae remedia
 negligit: dolis et fraudibus intendit: monita sacerdotum contemnit

L iij

72. v. 5.
 no. p. h. v. l. p.
 p. h. v. l. p.
 pastor.

edra.
 Quare non per modo
 no. p. h. v. l. p.
 Math. 27.
 Eps. 5.
 moralis melita

1.
 2.
 3.
 4.

32

30
32
33

in manu

officiu
doctrina
cogitatio

Et nisi rector animarū, populo sibi cōmissō scelera eorū, et debitas peccatoribus penas sollicitate annūciauerit: coram deo etiā sanguinis eorū reus erit. Et post hec adducet deus cūcta in iudiciū: vbi pastor animarū p singulis rationē reddere cogitur: et si negligens in hoc mūdo extitit, grauius damnatur. **T**ucius ergo est curā et regimē animarū humiliter fugere: q̄ arrogāter vsurpare. **S**i em̄ vnusquisq; in illo tremendo iudicio, rationem de sua vita reddere vix sufficit: quomodo p tot milibus sibi cōmissis respondebit? **Q**̄ bene viuit: qui sibi viuit. **B**onū iocundūq; videtur apud hoies, ep̄m, abbatē, pastore, vel quēlibet platu, in hoc seculo viuere: sed q̄ terribilis sit exitus negligentis, q̄s sufficet cogitare? **E**tem iudiciū durissimū fiet in eos qui presunt: et potentes potenter tormēta patientur. **B**ene trāsit, qui simpliciter viuit: cui nihil terre in honore cōmittitur: cui animarū cura nulla cōmendatur. **C**ura etem pastoralis nunq̄ est sine periculo: q̄ diu viuitur in hoc mūdo. **O**mnium quoq; periculorū maximū est: cū separata p mortē a corpore aia, summo pastori deo pastor terrenus ad rationē ponendā fuerit p̄sentandus. **H**ic iam articulus vltime damnacōnis imminet: vbi ratio villicationis male dispensate erigitur: et sanguis ouium multarū de vnus pastoris manu requiritur. **Q**uid tunc pastor imperitus respondere ad obiecta poterit: q̄ in cura ouium negligens fuit? **O**bmutescat necesse est: qz qd̄ respondeat nō habet. **S**i ergo frater ad curā animarū te idoneū existimas: si ecclesiā mernicensē regere paras: scito te pro his adducendū in iudiciū: et pro vite merito moriturū: qui obmissis alioꝝ curis, sibi soli in dei timore cōuersatur. **C**ui em̄ multū cōmittitur: etiā multum ab eo exigitur. **S**acerdos maxime curā habens animarū, dei prece est: ut populo voluntatē om̄ipotentis nūciet: et peccātes in lege dñi p increpacōnis verba curet. **O**portet ergo ut doctus et cōstantissimus sit: ne aut p ignorantā defluat: aut p inconstantā odia puersoꝝ p̄tinescat. **T**urpe

err

est em̄ ppter metū populi: tacere sermones dei. **Modico**
vino sacerdoti vtendū est: ne si potacōmbus vacat: o pro
brū in populo fiat. **Violentos** em̄ sacerdotes et ap̄tus
damnat: et ab accessu altaris. vetus lex p̄hibet. **In** agan
theni quoq; cōsilio ita legitur. **Ante** om̄ia a clericis vireo
tur ebrietas: que oim̄ vicioꝝ fomes ac nutritrix est. **Iraq;** cū
quē ebriosum fuisse cōstitit. ut ordo patitur: aut triginta
dierū spacio a cōmunionē submoueat: aut corpali sub
datur supplicio. **Luxuriosa** em̄ res est vinū. et cōtumelios
sa ebrietas: om̄is qui miscetur his. non erit sapiens. **Qui**
absq; vino ardet. ardore adolescentie. et inflāatur calore
languinis. et valido est corpore: vinū ut venenū fugiat: ne
multiplici incendio suffocatus in scenum luxurie cadat.
Stomachus vino estuās libidinē cōcitāt: sensum eberat:
caput et totū corpus debilitat. **Prouerbio** quoq; dicitur
Pinguis venter gignit sensum tenuem. **Cū** ergo ad cōui
uia sacerdotū vocatus accedis: nō obliuiscaris honestatē
clericā: sed modestū et cōtinentē te in om̄ibus exhibi
beas: et caue ne aut linguā aut aures habeas prurientes
id est ne aut ip̄e detrahas. aut detrahentib; auditū accōn
modes. **Scito** qz cūcta que de alijs loqueris in remeti p̄m
retorquenda sunt: et in hisipis forte dephendendus eris:
que in alijs arguebas. **Sed** forsitan dices. **Referentibus**
iniuriā facere nō possum: qz inuanū mittitur: quilibet oim̄ ob
struere labia meditat. **Quid** ergo alioꝝ detractio ad me?
Nūq; ego p̄hibere hoies possū ne loquātur? **Sed** quē
admodū superius dixim⁹. ita te corā detractore exhibeas:
ut discat nulli detrahere: cū te viderit nō libenter que lon
quit audire. **Cū** detractoribus ait salomon. ne cōmisceris
ris: qm̄ repente veniet pditio eoz. **Et** ruinā vtriusq; quis
nouit? **Tam** illius videlicet q̄ detrahit: q̄ eius qui aurē
accōmodat detrahenti. **Esto** moribus et cōuersatione ma
turus: verbis rarus et prouidus: silencio et taciturnitate
discretus. **In** p̄scrutandis misterijs scripturarum sedulus
esto: et si qd̄ dubietatis tibi legenti occurrerit: ad interp̄n
tacōnes senioꝝ noueris referendū. **Habes** in vicino antea

33

Vini sobrietas
Ebricitas

p̄ma

y. 34.

detractio

obvolutio

2. sp.

34

quissime vrbs treuerorū gymnasium in quo copia docto-
rum est: ad quos in questionū ambiguitate poteris ha-
bere recursum. **N**eg̃ aurū tibi ebarius sit q̃s̃ scientia: quia
sapientie fructus eternus est: vsus vero diuitiarū breuis
et momentaneus. **N**emo sit qui salutare studiū phibeat:
non mater. nō frater. nō cognatus. nō soror: tu fac opus
euāgeliste: disce qđ doceas: ne pastor et ydolum existas.
Unus es et secundū nō habes: cui ergo diuicias thesau-
rizares: **U**ne temperate: nupcias. et cōiunia immoder-
ata ne visites: qz et mentē virtutibus exuūt: et bursam hū-
mis vacuā reddūt. **C**ōpara tibi de oblatis elemosynis di-
uine scripture codices: quarū assidua lectione doctus. po-
pulū cōmissum digne possis instruere: et temetipm p con-
templationē ad celestia eleuare. **A**ma scientiā scripturaz:
et corā deo et hoibus exaltabit te. **N**oli cōsentire volupta-
tibus carnis: impetū furoris reprime: et mortis ne vnq̃
obliuiscaris.

37.

2. timo 4.

33.

ff

Qualis debeat esse sacerdos in conuersatione interna.

Cap. vii.

Quoniam vero non sufficit ministro christi hon-
nestam corā hoibus cōuersationē ducere: nisi
corā deo ab omī scelere mundus studeat a pa-
rere: exhortor te ut cor tuū in timore omīpo-
tentis dirigas: et nullas vnq̃ contra deū cogitacōnes ad-
mittas. **O**portet em̃ sacerdotē dei sanctū esse mente et cor-
pore: et mundū in cogitacōne. **H**inc dñs dicit. **S**ancti
estote. quonā ego sanctus sum: dñs deus vester. qui sanc-
tifico vos. **E**t petrus archiapostolus dicit. **V**os genus
electum. regale sacerdotiū: gens sancta. populus acquisi-
tōnis: ut virtutes annuncietis eius. qui de tenebris vos
vocauit: in ammirabile lumen suum. **P**rimū in corde
tuo locus charitas obtineat: que plenitudo legis est: et
consummatio prophetarum. **O**mnīū em̃ virtutū maxima
est charitas: que in dilectione dei et proximi consistit.

1. cor. 7.
1. ioh. 1.
1. ioh. 11.
1. pet. 2.

charitas
deus
proximi.

35.
Deus autē ex toto corde ppter se diligendus est: et proxi-
mus ppter deū. Nemo autē veraciter deū diligit: si in fin-
de proximi odit. Christus em̄ deus et homo est. Totū
ergo christū nō diligit: q̄ hominē odit. Nullū opus bonū
deus accipit: nisi q̄d flāma charitatis in ara cordis ac-
cendit. Charitas em̄ virtutū omniū obtinet principatū.
Hanc humilitas sequitur: que virtutū custos memora-
tur. Huius tanta est eminentia virtutis: ut om̄s alia cito
pereat: nisi humilitatis fundamento robozetur. Dicit em̄
sanctus papa gregorius. Qui sine humilitate virtutes cō-
gregat: quasi puluerē in ventū portat. Unde em̄ ferre ali-
quid cernitur: inde grauius cecatur. Maximū ergo san-
cerdotis ornamentū charitas est: et preciosissimū in veste
illius margaritū humilitas. Tu quoq; frater has gemin-
as in te virtutes exprime: et fructuosus in ecclesia dei p̄di-
cator eris. Quicq̄d dixeris. facile psuadebis auditoribus:
si charitatē et humilitatē habeas in corde: seduloq; de-
monstres in ope. Locū nō habeat in corde tuo maledi-
cta ambitio: que adeo mentē quā semel inuasit excecatur:
ut dei salutisq; p̄rie obliuionē inducat. Esto christianus
amator hominū: et hostis victoriū. Serua mādata dei:
et ecclesiasticas sanctiones noli negligere. Honora om̄es
homines ppter deū: et neminē vnq; duxeris cōtemnendū
Quod tibi fieri nō vis: alteri ne feceris. Sol nō occidat
sup iracundiā tuā. Diuitiū adulacones fugito: et peccato-
res ne aliquando palpaueris. Abnega temetipm̄ desiden-
rijs tuis: ut discipulus christi efficiaris. Castiga corpus
tuū iuxta apostolū in seruitutē redigens: delicias sperne:
castū ama ieiunū. Pius esto in paupes: esurientē ciba-
nidum vesti: infirmum visita. captiuum libera: consolare
tristem: sepeli mortuum. Mundū noli diligere: diuitias
noli querere: post vanitatē noli currere. Nemo em̄ mili-
tans deo. negocijs secularibus se implicat. Neminē fecer-
is iniuriam: sed disce patienter ferre illatā: exemplo dñi
tui. qui pendens in cruce. p̄ p̄sequutoribus suis exorauit:
ut non perirent. Pacem cū om̄ibus hominibus habeas:

Opera deo
grata.

2.
Humilitas

V. In quibus
virtutibus.
32

ambitio

3

adulatio
1. cor. 9.

Opera xpo
uolunt

2. timotheo 2.

iniuria ferre
calentur.

pacem

vin 9 30

Non in finem

Yng non in finem

penitentia

malis angustia via

2. Timoth. 2

Similiter

concordiam et vnanimitatē dūtaxat cū deuotis. **Nō** sis
 superbus et arrogans: non somnolentus et piger: nō vi-
 nolentus. et multum edax: non obloquutor. et temerarie
 queniēs iudicans. Custodi actus tuus omī hora: et me-
 moria futuroꝝ in cogitacōne tua semp versetur. **Dicit** em̄
 scriptura. **Fili.** memorare nouissima tua: et in eternū non
 peccabis. **Semp** itaq; moriturū te cogita: diem iudicij ti-
 me: inferni tormenta expauesce. **Si** hec feceris: omnes
 temptationes carnis facile superabis. **Sperne** voluptate
 tes mundi: ut ad supne felicitatis gaudia valeas introire
 gaudens. **Noli** decipere animā tuā: nemo potest hic gau-
 dere cū mūdo: et postea regnare cū ebristo. **Per** multas
 etenim tribulacōnes oportet nos intrare in regnum dei.
Sprentis itaq; p̄sentibus: omni desiderio ad eterna gau-
 dia festinemus. **Omni** custodia serua cor tuū: quoniam
 ex ip̄o vita procedit. **Si** aliquo delicto p̄occupatus fue-
 ris. non tardes penitentie remedia querere: et p̄ verā con-
 tritionē te in confessione expurgare. **Contende** p̄ angustā
 viam ad vitā ingredi: hoc est carnis desideria nō p̄ficere.
 mundū odire: spiritu viuere. **Ad** militandū deo cōtra vi-
 cia carnis vocatus es: noli ante victoriā quiescere: noli a
 pugna desistere: qz nemo coronabitur nisi victor. **In** hac
 autē vita non est certa victoria: sed continua pugna. **Qui**
 p̄seuerauerit vsq; in finem: saluus erit. **In** fine suo cōpro-
 babitur vir. **Dilicia** est vita hoīs sup terrā. **Miles** enim
 summi regis es: non licet tibi agonē illius deserere. **Bo-**
 nus miles: regem suum quocūq; ierit sequitur. **Ubi** ergo
 est rex tuus? **In** celo. **Cur** illū non sequeris? **Quid** facis
 in terra: si miles es regis superni celestis? **Quare** domi-
 num tuū non sequeris? **Ipe** em̄ dicit. **Qui** nubi mīstrat.
 me sequatur: et vbi sum ego. illic et mīster meus erit. **Se-**
 quatur inquit. non gressibus pedū: sed passibus affectio-
 num. **Apostolus** quoq; dicit. **Nemo** militans deo impli-
 cat se negocijs secularibus: ut ei placeat cui se probauit.
Sicut ergo q̄ militat regi terreno. om̄ibus iussis eius obe-
 diūt. et quocūq; mittūtur parati et prompti sunt. nulla se

Dulce
rarij
18.

Yng

37.
vxoꝝis vel liberoꝝuꝝ gratia excusantes: ita militem christi
mandatis eius in om̄ibus oportet obedire: et in nullo pe
nitus se excusare. **T**u ergo qui coronā immarcescibileꝝ vi
ctoꝝie expectas. labora sicut bonus miles iesu christi: nul
la terrene sollicitudinis cura te aggrauet: nulla carnee vo
luptatis mentē illecebra tangat. **N**ihil enim christi milite
felicius: cui promittūtur regna celozum: nihil laborosius
qui quotidie de vita periclitatur: nihil fortius qui vincit
diabolum: nihil imbecillus qui carne superatur. **N**on te
domus auocet: non parentela impediāt: nō caro cōstrin
gat. **V**olo te sine sollicitudine esse: ut libere cogites que
dei sunt. **A**udus et expeditus ad celū vola: quia nudum
te mater genuit: nudū terra suscipiet. **N**ama qđ nō p̄das:
contemne qđ tenere non p̄uales: quere quo in eternū felix
eris gaudeas. **I**ta vive: ut mori non timeas. **B**ona cō
scientia mortē nō metuit: quia p̄ illam se ad eterna celestis
patrie gaudia venturā esse cognoscit. **D**abes nunc aman
tissime frater quod a me postulasti: habes aliquale bone
cōuersationis formulā cui imprimaris: habes sancte et
hortacōnis normā ad quam sedulo possis habere recur
sum. **F**eci quod potui: non quantū volui. **D**e reliquo vive
secundū euangeliū et cōstitutiones sanctoꝝ patꝝ: in qui
bus omnis p̄fectionis christiane forma conspicitur.
Vale memor nostri. **E**x spanbem kalendis aprilis.
Anno. **D**.cccc.lxxvi.

corona

34.

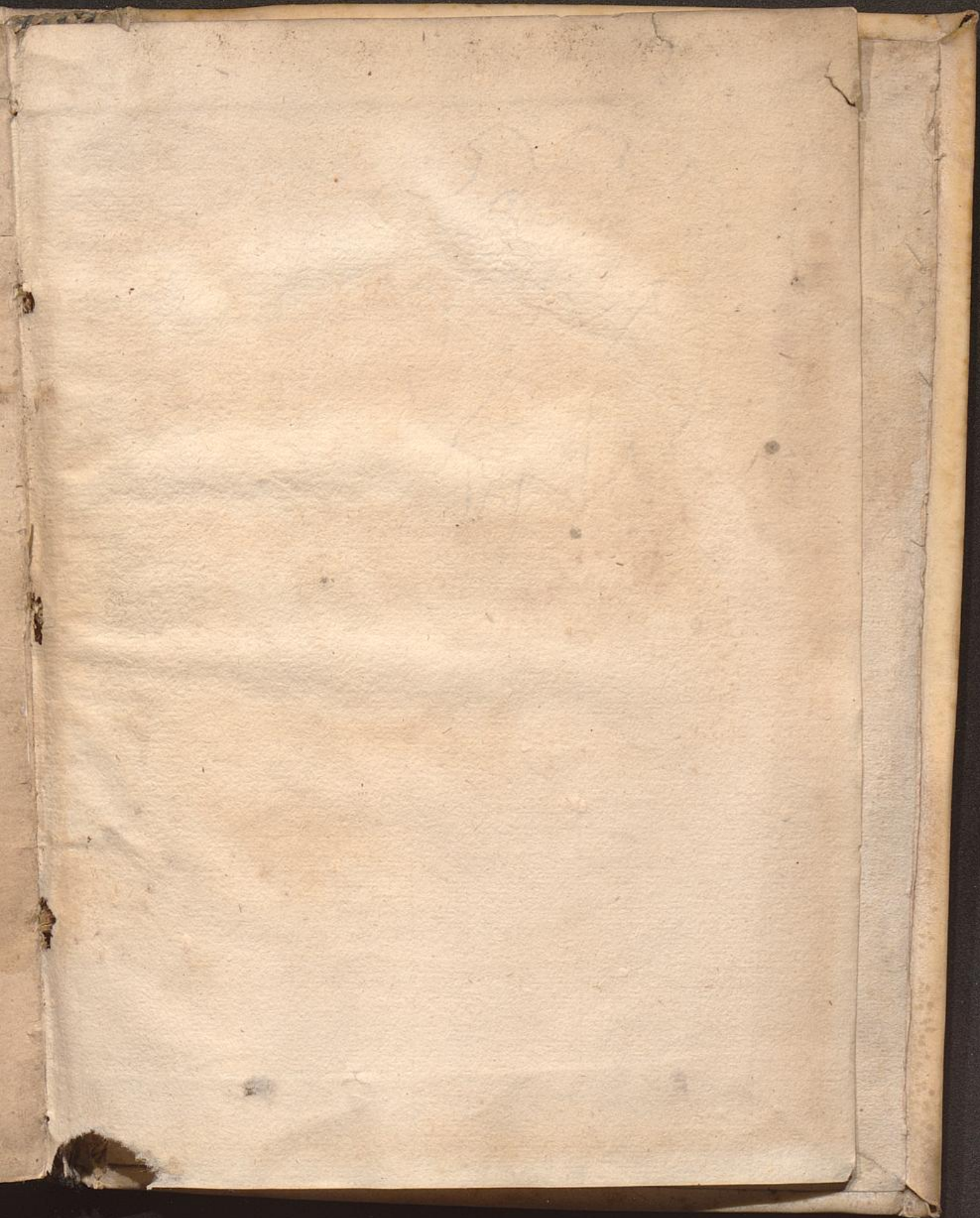
Solth. in libro
1. cor. 7.

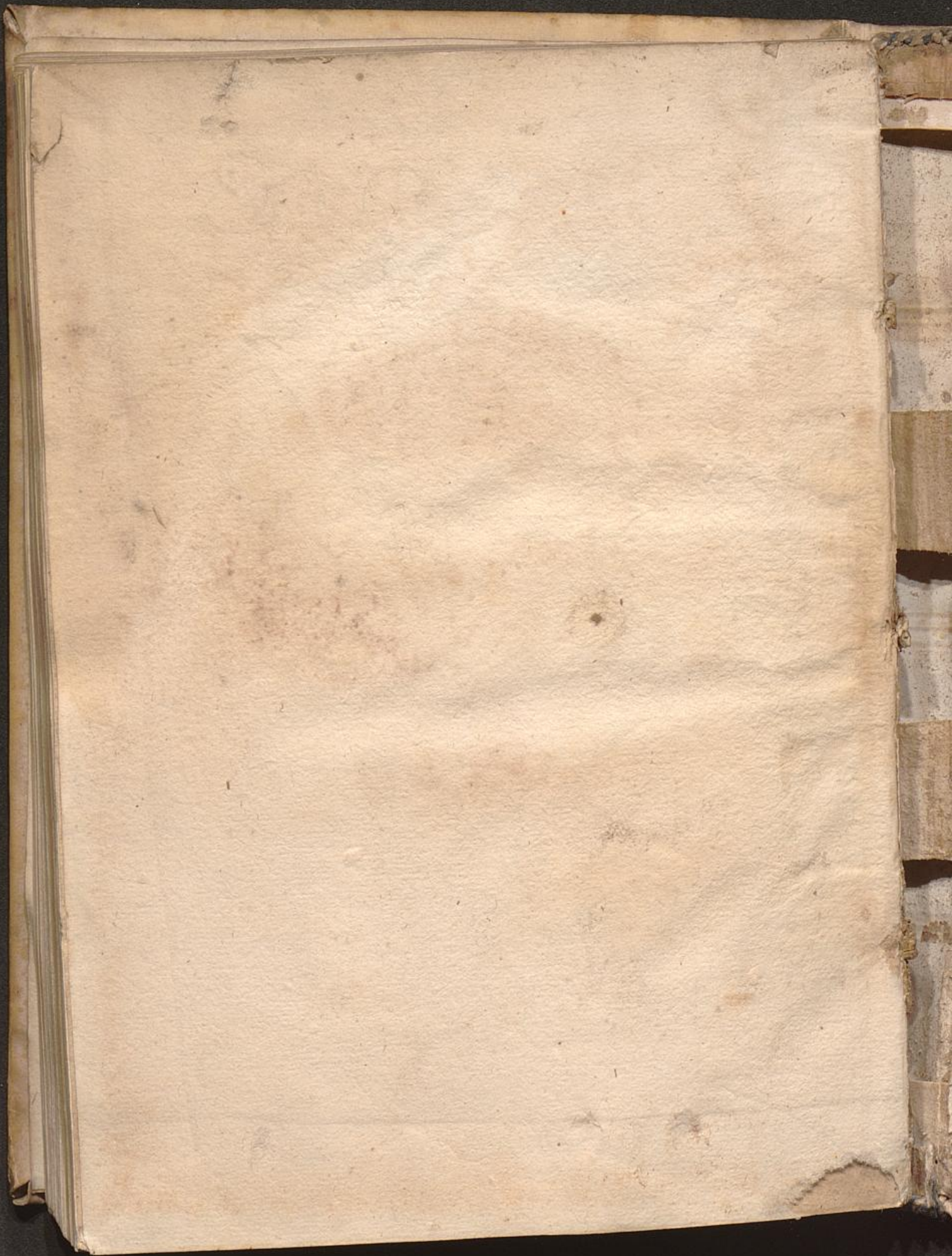
more ad mortem

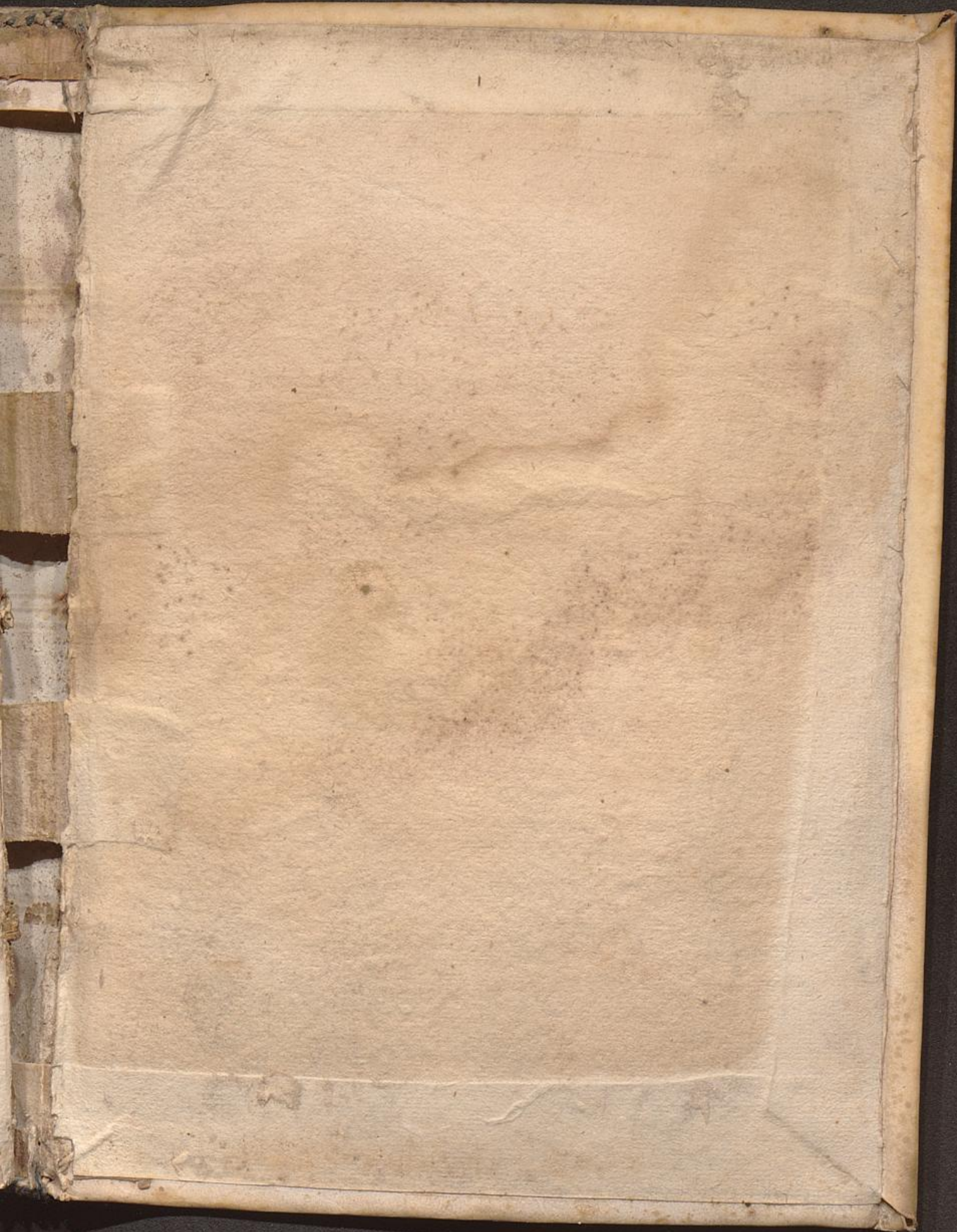
am

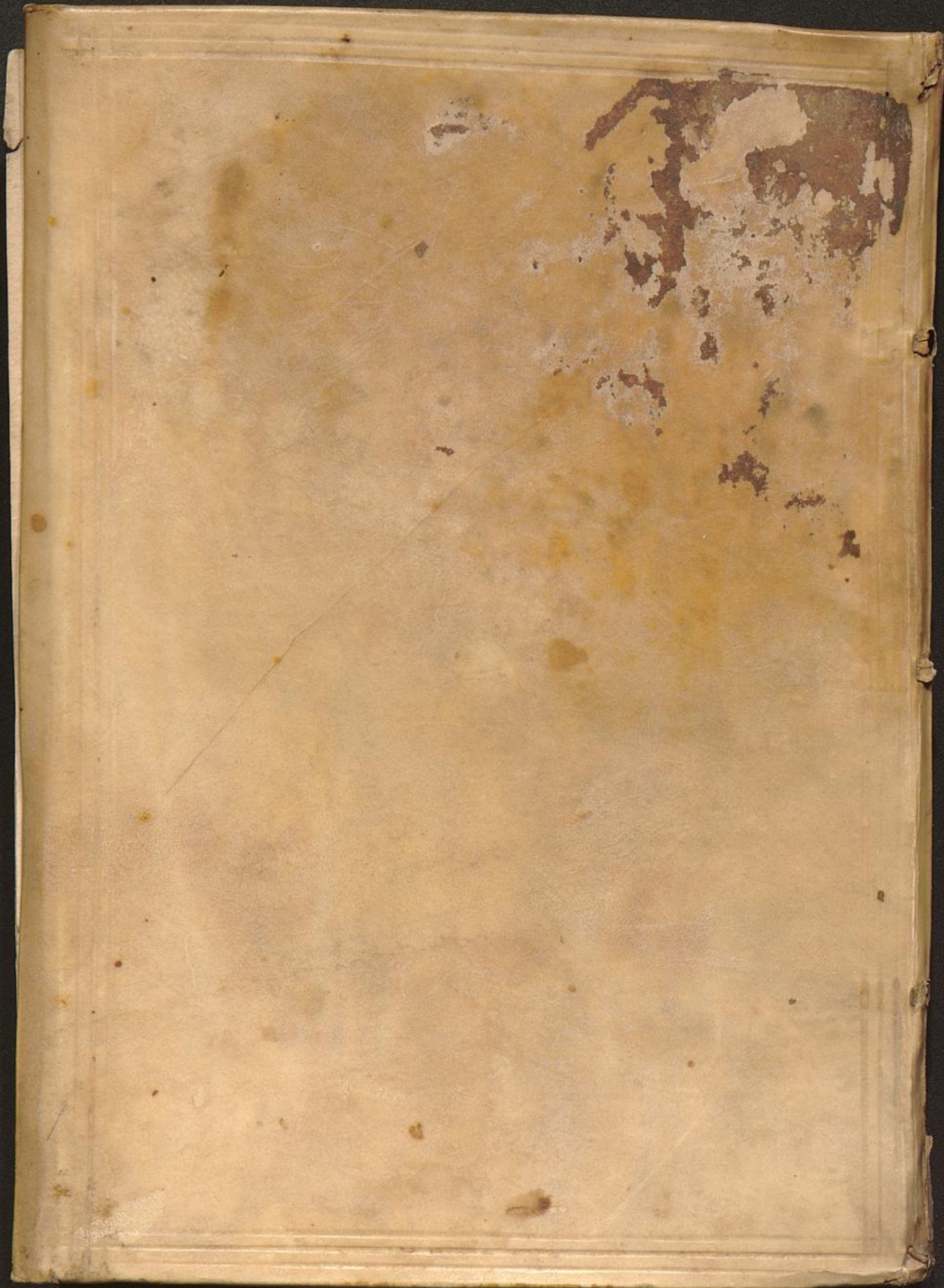
Explicit libellus dñi Joannis tritemij aba
batis spanbemensis: de vita sacerdotū.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs, with some lines appearing to be headings or section markers. The ink is very light and difficult to discern against the aged paper.

TRIE
DE
SACRDO
TIO
DE
S. ANNE
I. V. D.
DE

LIB. S. SCR
DE
MISERIA
MICHM
DE
VINDIC
NAST

J. X.